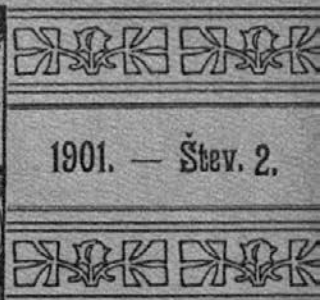

182

1901. — Štev. 2.

JUG

IZDAVA:

FRANC DERGANČ.

VREJA:

NIKO ZUPANIČ.

VSEBINA:

Pax vobiscum!	Ive Dragovan in Rade Grabrijan
Slovanska umetnost na Dunaju 1900.	Niko Zupanič
Miss Claire N. Pesem	Kaz. pl. Radič
John Ruskin o umetnosti	Fr. Derganc
Prjatelja. Novela	Mirko Jagodič
A. E. I. O. U.	Niko Zupanič
Prešernove slike	Al. Repič
Iz medicine	F. D.
Claire. Pesem	Niko Zupanič
Pregled.	
Stope.	
Listnica vredništva.	

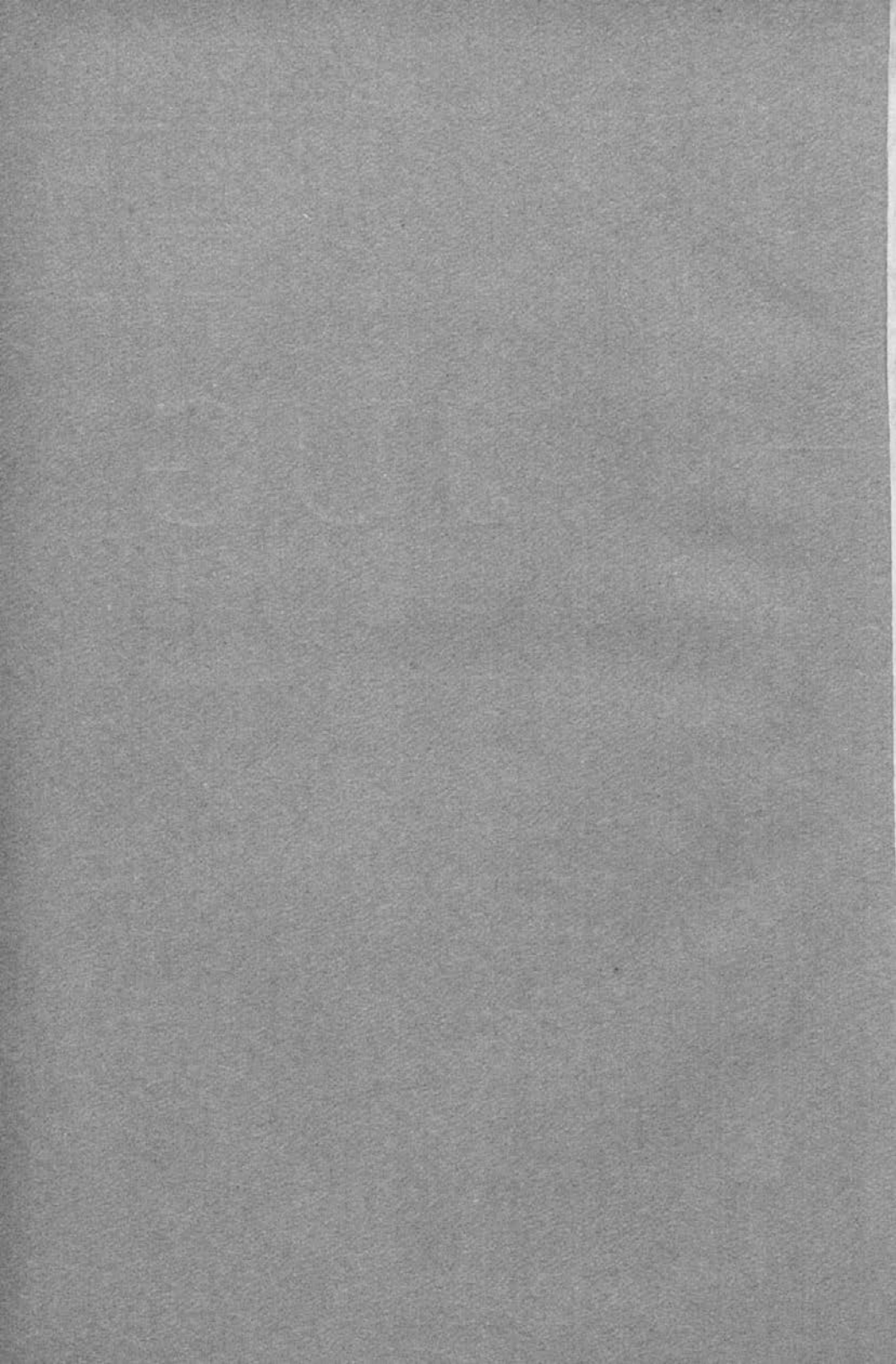
o o o

Izhaja po enkrat na mesec:

Cena: celo leto 5 *fl.*, pol leta 2. *fl.* 50 *h.*

Tiska Friderik Jasper na Dunaju.

JUG

Pax vobiscum!

Slovenec že mori Slovenca, brata. —
Kako strašna slepota je človeka!
Prešeren.

Tako se brata pripravata,
A majka umira med tem!
Drag. Kette.

Na slovenski zemlji besni ljut strankarski boj mej napredno in katoliško-narodno stranko, ki je bil doslej omejen samo na Kranjsko, a že udarja čez meje mej mirne obmejne brate. Ljudstvo se druži v dva vala, ki drvita drug proti drugemu. Živci trepetajo kakor strune, na katerih igra strast svojo igro zaslepljenosti. Kako naj bi ostal miren rodoljub, ki motri od strani in z nepristranskim očesom ta bratomorni boj, v katerem zaslepljeno ljudstvo ne vidi, ne sluti, kako se zbirajo nad njim teški, pogubni oblaki, kako se udara zemlja pod njim?

Samo za trenotek se prebudimo iz te omame, samo enkrat trezno pomislimo, kaj in zakaj smo Slovenci na svetu? In ko se zavemo, vprašajmo se, ali smo na pravem potu, če ne, kaj je potem naša prva in edina naloga?

Slovenci smo! Ali res? Kdo je Slovenec? Pravi Slovenec ni tisti, ki slučajno slovensko govori in piše, — Slovenec je samo tisti, ki mu je slovenski narod nad vsemi drugimi narodi, ki dela in skrbi samo zato, da se njegov narod ohrani in postane velik in močan. . . .

Nekdaj so prebivali Slovenci do Pustriške doline in Salcburškega, — a zdaj? V zadnjih državnozborskih volitvah smo spet izgubili dva narodna poslanca, v Istri in na Koroškem. Koga ne vzdrami ta velika narodna nesreča, bližajoča se pogibelj, kdo ne zakliče: »Slovenski duh, kje si? Ali je Bog ustvaril Slovence samo zato, da poginejo?« Umira narodna zavest, zavest narodnih dolžnostij in narodnega dela, umira tudi narod sam. Kakor opominjajoč duh stopa vsakemu iskrenemu rodoljubu pred oči strašna

resnica, ki ga zasleduje po dnevi kakor senca, ki mu po noči ne da mirnega spanja, strašna resnica, da slovenski narod propada po številu in gospodarskem blagostanju, da število Slovencev pojema, a uboštvo rase! In vse samo zato, ker se sinovi Slovenije doma mej seboj prepirajo in porabijo vse narodne moči v tem boju; ker v zaslepljenosti nočejo niti videti niti slišati, da zmagonosno prodirajo ob mejah naši najhujši narodni sovražniki Nemci in Italijani; da tujec gospodari v naši sredi z našo zemljo in nje zakladi in brezsrčno tira naše ubogo ljudstvo v zmiraj večjo bedo. Naše uboštvo, naš propad izhaja iz naših sovražnikov, ki nas napadajo, a mi se ne branimo in se jim udajamo brez boja in brambe. Torej naša prva in edina naloga? Da se doma pomirimo, združimo in celi narod popeljemo v boj proti največjemu, skupnemu sovražniku, proti Nemcem in Italijanom. V boju zmaga vedno jačji, a naš narod je slab; ako hočemo, da zmaga dvigniti ga moramo do večje moči. Vsa narodna moč izvira iz gospodarskega blagostanja, iz materialnega bogastva, iz katerega izvirajo vse druge ugodnosti in dobrote.

Torej domači boj? Oba nasprotnika zatrjujeta, da se borita za narodovo srečo in bodočnost. Ali koliko sreče in dobrot je prinesel ta boj in kako je zagotovil bodočnost? Ali ima sploh kak pomen za naš narod in človeško družbo? Doslej menda nikdo ni utegnil trezno razmišljati o izvoru, pomenu in posledicah te borbe, kajti vse je pijano od strasti in drvi kakor slepo dalje. . . .

Boj, ki ga bijeta slovenski stranki na Kranjskem, je kulturnen boj, je boj za kulturne ideje. Za iste ideje se borijo drugi narodi že več sto let in sicer narodi, ki stoje na višini kulture, in blagostanja, ki gospodarijo svetu in pred katerimi se tresejo vsi drugi narodi in vendar se jim doslej, po večstoletnem boju še ni posrečilo, izvojevati zmago. In kako jo naj potem izvojujemo mi Slovenci, mi pritlikavci, in s kakim orožjem? Nimamo svojih učenjakov, nimamo bogastva in cvetočih dežel, omikane množice, nimamo sploh zato potrebne narodne sile, o katere izvoru in podlagi smo govorili že prej. Kako se naj bori torej naš mali narodič brez lastne kulture z mogočno kulturno silo, ki ji daje moč tradicija par tisočletij? Koliko je upa zmage in kaj je dosegel slov. narod doslej v tem boju, kakih koristij in posledic? Strašnih posledic! Naš narod je moralno propadel in zavladatale je splošna korupcija! In kako naj bi bilo drugače? Bojevati se ni moglo z edino pravim orožjem, z argumenti znanstva in resnice, ker

nima naš malo izobraženi narod zanje nikakega razuma. Zato so bili voditelji prisiljeni, izbrati si drugo orožje, da ž njim pobijajo v očeh naroda svojega nasprotnika, namreč osebnosti in psovke. Na eni strani posvetna inteligenca, na drugi duhovščina, psovke in osebnosti lete z ene strani na drugo, narod gleda in se topi v nekem notranjem zadoščenju in neskončni sreči, ko vidi, kako se pestijo ti visoki gospodje, njegovi voditelji, občinstvo se smeje, zabava, ploska in — surovi. Vsi vemo, kaj čaka družine, v kateri se oče in mati dan na dan psujeta in tepeta vpricho nedolžnih otrok. In kaj družega naj pričakuje naš kulturno mladi, nedolžni slov. narod, ko si njegovi duševni in narodni prvaki vpricho njega očitajo in podtikajo take podlosti in zlodejstva, o kakoršnih se njemu niti sanjati ne more v njegovi prirodni najivnosti? Narod je izgubil vso resnost, življenje se mu vidi neka višja sleparija, v kateri zmaga in pospravi dobiček tisti, ki razposodi več denarja in v gotovih slučajih razpolaga z večjo zalogo psovke in da več za pijačo, goljaže i. t. d. Strankarska strast je narod tako zaslepila, da vidi v svojem bližnjiku ali samo hudiča ali samo angela, ali nikoli tega, kar je: človeka z vsemi dobrimi in slabimi lastnostimi. Koliko nepotrebnege zla prihaja iz tega, da se je izgubil čut za pravo človeštvo! In vendar smo ljudje, samo ljudje! Kulturni boj nekulturne množice je pahnil naš narod tako nizko, da je popolnoma otopel, izgubil vero v ideale in čut za narodnost, prijateljstvo, zvestobo, poštenje in moško besedo, za prizanesljivost in zanesljivost, značajnost i. t. d.; razlila se je čezenj povodenj korupcije, ki mu je odnesla vso moralno moč, zaupanje v svoje vodnike ter v lastno voljo in moč, ki mu je izruvala iz srca vso plemenitost in velikodušnost ter namesto njiju zasadila bohotno in strupeno rastlinje samopašnosti in slavohlepja: vse služi svojemu želodcu in povzdigovanju svoje neznatne oseboice. Nikoli še ni videl slovenski svet toliko surovosti in podivjanosti! Kaj naj začnemo s tako propalim, bolnim zarodom, ki nič več ne čuti, ki ga nič več ne gane, ki se samo posmehuje? S svojim kulturnim bojem smo dosegli torej to, da smo ž njim svoj narod moralno ubili in mu vzelo tako zadnje orožje, ki ga potrebuje v težkem boju za obstanek.

Izgubo moralne zaslonbe in moči nam razsvetljuje s strašno lučjo nekatera dejstva: začetkom decembra 1900 smo obhajali Slovenci stoletnico Prešernovega rojstva. Vsi slovanski narodi so občutili pomen in važnost momenta, iz najvišjih slovanskih kro-

gov so prihajali v Ljubljano telegrami. In kako smo proslavili mi Slovenci sami svojega Prešerna, osobito Ljubljana? Vzrok tiči globlje in nikakor ne velja izgovor volilne razburjenosti! Kako si naj razlagamo, da se še zdaj ni nabrala potrebna vsota za Prešernov spominik? Na pr. pri Čehih samo namignejo in v par letih imajo sto tisočakov na kupu. Kako po malem kapljejo prispevki za velevažno družbo sv. Cirila in Metoda! Kako slabo je bila obiskana prva slovenska umetniška razstava v Ljubljani! Koliko se je prodalo kipov ali slik? Koliko članov ima »Slov. Matica?« Slovensko gledišče toliko da izhaja. Nobeno narodno podjetje ne uspeva. Nekateri listi ne pridejo preko 1. številke, stari in priznani listi kolebajo mej življenjem in smrtjo in vzdržujejo jih le z največjimi žrtvami. Knjigarjem plesnijo pod streho kupi knjig. Naši arhitekti, slikarji in kiparji, koliko dobe naročil v domovini? Kdor se izgovarja z uboštvom, naj gre pogledat v kmečke in mestne hranilnice: skopuštvu cvete, izgovor uboštvu ne velja! Vzrok tiči globlje, to je apatija, ki temelji v splošni demoralizaciji. Vse kulturno delovanje je obtičalo v tem kulturnem boju (sic!): nimamo še nobene slov. višje gimnazije, o univerzi niti ne govorimo. Na krmilo prihajajo iz večine ekzistence sumljive vrednosti brez zdravja in pristnosti, ki se odlikujejo samo s posebno ročnostjo, s katero sukajo običajno orožje: psovke in podtikanja. Kje je slovenska učenost? In naša literatura in umetnost? Nič velikega, posebnega, malo lastnega. Večina naših umetnikov presaja tuje, eksotično cvetličje, večina naših pesnikov poje o »bolnih rožah« in se pači in zvija v ponarejenih čustvih, naši novelisti pripovedujejo o »umirajočih ljudeh«, smrtna sapa veje in duhove teži dušič vonj po velem cvetju. Koliko imamo Slovenci lastnih tvornic, koliko naših kmetov obdeluje polje s stroji? Obtičalo je vsako kulturno delo, ves napredek, ker absorbira vse narodove moči »kulturni boj«.

In tako sta zamorjeni dve generaciji! Kajti dve tretjini naše odrasle mladine, ki prevzame narodno vodstvo, dve dobri tretjini naše akademične mladeži sta se nalezli iste duševne, moralne kuge, njihova pljuča izdihavajo isto strupeno sapo: posmehujejo se vsaki veliki in plemeniti ideji, iz pohotnih, ugašajočih očij se jim reži isti spiritus negans, uživajo samo v razdiranju lastnega zdravja in značaja. Resnosti in pozitivnega dela ne poznajo! Povsod znamenja propadajoče, umirajoče generacije, — splošna dekadenca!

Če je naš »kulturni boj« naš narod moralno tako globoko upropastil, — ali je morda koristil vsaj napredku upoštevanih kulturnih idej? Vzemimo na pr. samo vero! Kdaj je bil narod vernejši, pobožnejši in odkritosrčnejši, pred 20 leti ali zdaj? Kdaj se je šopirilo več hinavstva in licemerstva v cerkvi, šoli, družini in zakonu, pred 20 leti ali zdaj? Žalostne razmere govorijo same dovolj! In kako naj bi bilo drugače? Kaj si pač misli kmet o svojem dušnem pastirju, ki ga vidi dopoldan pri daritvi Najsvetejšega in na prižnici, kako pripoveduje, kako je Kristus iztiral z bičem menjalce iz templja, da je odgovarjal cesarski oblasti: »Moje kraljestvo ni od tega sveta! — Dajte cesarju, kar je cesarjevega!«, ko isti dušni pastir popoldan s predpasnikom preлива petijot v kakem konsumu, tehta moko in zavija z umazanimi rokami smolo v umazan papir ter pozno v noč prešteva denarce, ko drugi poštene ljudje spijo; kaj si pač misli kmetič, ko isti dušni pastir prosi stare petične možičke in ženice, naj dajo spraviti v »kaso« tisto, kar je cesarjevega in leta od vasi do vasi, nabirajoč volilne listke, da postane gospodar v kraljestvu, ki je od tega sveta? No, in Kristus je bil Bog, vseveden in vsemočen, ki je ustvaril nebo in zemljo, ki le s prstom migne in razsuje se celi svet na solnčen prah, a dušni pastirji so samo njegove stvari, slabotni ljudje, njegovi nevedni hlapci, a vendar hočejo vse bolj vedeti nego On = Bog, in korigirajo besede in vzgledno življenje Njega = Boga! Kaj si pač misli kmetič, ko vidi, kake podlosti in sleparije se vrše pri volitvah, koliko greha, jeze in kletve, koliko zdražbe in sovraštva, in da za srečni uspeh takih volitev izpostavljajo sv. Rešnje telo? Ob takih razmerah bi se dalo pač prepirati, kdo je več kriv, ali tisti, ki je spisal brošuro »Izgubljeni Bog«, ali tisti, ki je dal povod, — ne govorimo o vzrokih! — da se je ta brošura sploh spisala?

In splošni, celotni rezultat našega »kulturnega boja«?

1. Vзвиšene kulturne ideje so izgubile zasluženó čast in spoštovanje;
2. naš narod je domoraliziran;
3. naš narod propada na zunanje kot ud človeške družbe, izgubiva na številu, zemlji in blagostanju.

Ali naj še dalje bijemo ta »kulturni boj«, dokler ne uničimo in ne izrabimo, zapravimo vse narodove moči, dokler narod popolnoma ne propade in se živ v grob zvrne? Naše toplo, pravično, rodoljubno srce nam kliče: »Stojte! Odložite bratomorno orodje

in sezite si v roke, zaslepljeni bratje!« O to peče, skeli to spoznanje; in tisti egoizem, ki priganja človeka, da ne odneha prej, dokler ne zagleda sadu svojega dela, razburka mu vso notranjost proti tej misli. Torej celo življenje sem se boril, in zdaj naj nakrat odneham? Izneverim naj se svoji prvotni ideji in se izgubim kakor strahopetna mevža z bojnega polja? Vse naj bi bilo samo laž, za kar sem žrtvoval vse moči in življenje? Da naj se potem celo življenje skrivam sam pred seboj in pred svojo sramoto? —

Tega nikdo ne zahteva, zahteva se samo, da se kulturni boj za negotov čas prekine in se vse slovenske moči združijo in začno drug boj, gospodarski boj z Nemci in Italijani. Ta boj je naša edina rešitev, v tem boju se naš narod spet okrepi in ozdravi moralne bolezni. Kedar se naš narod gospodarstveno dvigne, torej kulturno dozori, ko pride čas, da tudi on stopi v junaške vrste borilcev za kulturne ideje, — upajmo, da pokažejo naši potomci toliko razsodnosti in zdravega instinkta, da stopijo na pravo stran. A dotlej mora prenehati kulturni boj in vse narodove moči se morajo osredotočiti v novem gospodarskem pokretu, da zavarujemo narodno posest in bodočnost! Slovenec ostane Slovenec in naj ima kakoršnekoli nazore o svetu in življenju, a izgubljen je vedno za narod, ako postane enkrat Nемеc ali Italijan. In ko bi prišel klic od katerekoli strani, naj nadaljujemo kulturni boj in priskočimo na pomoč, odvrnimo zavedno in odločno: »Naš mali narod je otrok, — celo bolehen otrok. Bolehni otrok naj najprej ozdravi in ozdravljeni otrok se naj najprej razvije v krepkega moža, — potem pridemo!«

V tem gospodarskem boju čaka duhovščine velika naloga: zastaviti mora vse moči, da narod spet moralno vstane, da vsklije mej Slovenci novo, pravo krščansko življenje, kakor so živeli prvi kristijani in povsod zmagali samo s svojim vzglednim, moralnim življenjem. Vsi slov. izobraženci vemo, da doslej filozofija ne pozna še boljšega etičnega zistema nego nam ga je podal Kristus. Razum sam, narodni egoizem nas sili, naj zahtevamo z vso strogostjo in odločnostjo od svojih duhovnikov, da vestno vrše svoje dolžnosti in z lastnim vzglednim življenjem kažejo narodu pravo pot. Zakaj so imeli Kristusovi nauki tak uspeh? Ker je sam dobesedno živel po njih in še strožje, in le z ozirom na slabost drugih ublažil njih strogost. Kristus ni rabil nikakega materialnega orožja, ker je zmagovita moč v njegovih naukih samih. Vsi slovenski izobraženci hočemo, da ostane naš narod

krščanski, a krščanski zase in svojo korist, da se moralno okrepi in tako ojači v boji proti narodnim sovražnikom, — a nikoli ne krščanski na posebno uslugo ali korist kakoršnekoli politične moči.

Pred vsem pa, ozirajmo se vsaj na svojo mladino in ne pripuščajmo, da bi stala mej krohotaječimi se in osurovelimi gledalci; učimo jo dela, resnosti, navdušujemo jo za narod in plemenite vzore. Kakoršna mladina, taka bodočnost! In mladina je v naši oblasti, v naši oblasti je torej tudi naša bodočnost. Mlade, neizkušene duše koprneče čakajo kakor zemlja na spomlad, da pride sejalec in vseje. Dobro poglejmo, vsejemo lahko, kar hočemo, ali seme srečne bodočnosti ali pa samo malo strupenega prahu. A žalibog, nikjer ne zanemarjajo tako svoje mladine in je ne prepuščajo same sebi kakor mi Slovenci. Na pr. Nemci so osnovali za svojo mladino posebno pangermansko organizacijo in nemški cesar Viljem II. ob vsaki priložnosti napiva zavedni nemškonarodni mladini.

Vse je jasno in pota so označena! Na razpotju stojimo, da poginemo ali vstanemo k novi moči, k novemu življenju. V tej obči narodni nevarnosti se pokažejo pravi narodovi prijatelji kakor zlato v ognju, tu se pokaže, komu je blagor naroda nad vse, kdo je pravi Slovenec in kdo zlorablja narod samo v sebične namene in mu ni nič do tega, magari narod pogine, samo da ustreže svoji samopašnosti in herostratski slavo-hlepnosti.

Ali nadalje »kulturni boj« in grob?

Ali gospodarski boj združenih močij proti tujcu in sijajna bodočnost?

Eiréne hymn!

Ive Dragovan in Rade Grabrijan.

Slovanska umetnost na Dunaju 1900.

Poroča Niko Zupanič.

Na izmiku XIX. stoletja je nastopila slovanska, v prvi vrsti češka umetnost tako mogočno in samozavestno na cesarskem Dunaju, da ji celo nemški listi priznavajo prvo in vodilno mesto v državi.

Meseca decembra 1900 je kar očaral muzikalično razvijeno rezidenco s svojimi koncerti češki Paganini, Jan Kubelik, ta čudodelni mož, kakor imenujejo nemški listi ovega 19 letnega virtuoza na goslih. Kubelik svira mojstersko in iznenadi vsakega poslušalca s svojo predrzno tehniko in ročnostjo, igrajoč najtežje Paganinijeve skladbe. Njegova umetnost seže z vso elementarnostjo posebno tedaj človeku v srce, kadar zaigra kakov naroden motiv iz svoje domovine. Ko je vdahnil strunam svojih goslij »krasni sarafan«, prelit in ogret v umetnikovem srcu, porosila je solza marsikateremu poslušalcu oko in zavladala je neobičajna duševna razigranost in navdušenost mej občinstvom; posebno dunajske dame je zadivila njegova čarobna igra tako, da so nakrat zapazile v umetnikovi osebi nebroj zanimivostij od las do stopala in zaslišali so se diskretni vsikliki: »Wie er herzig geht, wie er lieb schaut. . .«

V dunajskih koncertih poslušajo najrajši kompozicije A. Dvořaka, tega prvaka vseh sedaj živečih skladateljev. Smetanovi operi »Prodana nevesta« in »Dalibor« sta se do cela vdomačili v dvorni operi.

Bore malo sta nam imponirali lani pred božičem razstavi v »secesiji« in v hirajočem »umetniškem domu«, ki se je hipoma ves poživil in prerodil, ko je razstavilo začetkom decembra češko umetniško društvo »Manes« svoje slike in kipe. To društvo je vstanovil zlasti kot risar sloveči Josip Manes, ž njim je pokazal češki umetnosti novo smer in osnoval pristno narodno češko umetnost. Umetniki društva »Manes« objavljajo svoja dela in mišljenje v časopisu »Volné směry«, ki v vsakem oziru tekmuje z umetniškimi glasili največjih narodov. Umetniki se mnogo učijo in mnogo potujejo, a nikoli se ne izneverijo narodnemu duhu in intencijam vstanovitelja »Manesa«, tako ostanejo vedno izvirni in narodni, ne da bi jim bilo baš treba obdelovati snovi, iz katerih vpijejo običajni znaki: to je češko! Od »Manesa« bi se marsikaj lahko naučili tisti kiparji, slikarji in drugi umetniki, ki so se tako izgubili v tujem, da sami več ne vedo, kje so in kaj so; ker so sami sebe izgubili, posnemajo in znašajo kakor sraka pavovo perje. Ponosni na svojo umetniško in duševno plitvost samozavestno nastopajo kakor »secesionisti«; tako imenujejo Dunajčanje že sedaj s finim čutom in razumom vsako nenavadno, smešno prikazen: secessionistisch. Taki umetniki so klativitezi umetnosti, katerim manjka vsake resnosti in ki

vsak napredek zlorabljajo. Sumljiva se mi zdi moč in sposobnost vsakega umetnika, ki ni naroden, kajti vsaka velika umetnost je narodna!

Razun umetnikov »Manesa« sta razstavila še dva druga Čeha slikarja (Radimsky in Sochor) in Srbohrvat P. Jovanovič, ki je izložil samo eno sličico »stari Arnavt pri vinu«. Mala je ali pravi umetniški biser, iz katerega spoznamo vso moč in višino umetniškega znanja. — Radimskega sicer jako hvalijo strokovnjaki, a izmed vseh čeških umetnikov se meni vidi edini nekako tuj, mračen in teman: prikazuje navadno meglene pokrajne iz Bretagne. — Največ zanimanja je vzbujal prve dni v umetniškem domu Sochor s svojo ogromno bojno sliko, ki jo je delal baje celih 5 let. Veliko sem že videl bojnih slik, a na vseh preveč teatralnosti, krvi, preveč hrušča in trušča in le malo resnice in narave. Iz te prirodne zapuščenosti je poskusil Sochor povzdigniti bojno slikarstvo, kar se mu je še precej posrečilo. Tragičnostrašen občutek te preleti, ko vidiš, kako cvet mladosti, ti krepki, zastavni mladeniči dirjajo na konjih z nastavljenimi sabljami drug proti drugemu na odprti poljani. Zdaj in zdaj trči vrsta ob vrsto. In v tej negotovosti in smrtni nevarnosti, ki je hujša nego smrt sama, gledajo obledeli bojevniki nekako apatično, topo. — Prigovoriti ne more sliki niti oficir-taktičar, niti prostak. Razvrščenje konjeniške mase, držanje orožja, izraz obrazov, vse je dobro pogojeno. Celo razloček vtiska se dobro vidi, ki ga je napravil položaj na trde Pruse in mečje Avstrijce. Ponesrečila se je umetniku nekoliko samo perspektiva in poraba prostora, kar pa nikakor ne jemlje sliki vse vrednosti, kakor so hoteli to nekateri židovski listi.

V salonu »Pisko« je dominiral Hudeček, fin slikar prirode, vzbujajoče se spomladi in umirajoče jeseni. Njegovi obrazi iz narave dihajo neki tajinstveni mir in otožnost: ribniki kraj gozdov, samotni gaji, ovce na pašniku i. t. d. Umetnik ljubi posebno zeleno barvo, katero vporablja z velikim efektom v najrazličnejših nijansah in finih prehodih.

Poleg Úprke se odlikujeta v društvu »Manes« osobito Slaviček in Svabinsky. Slaviček mika gledalca s posebno fantazijo kolorita, njegove barve so tako fine, tenke in zračne, da se nam dozdeva, kakor bi videli, kaj zakrivajo. . . . Svabinsky je razstavil sliko z naslovom »Revni kraj«: lepa, zagorela selska deklica sedi na gričku sredi dobrane, krog nje cvete resa, encijan i. t. d.

Njene velike, rujave oči plavajo sanjavo v daljavo, vetrič si poigrava ž nje črnimi kodri, a njeno srce, prepolno srce koprni, sama še neve, za čim, — dražestna uganka sebi in drugim.

Kipar Bilek je vdahnil svojim prizorom s Kalvarije in tragediji človeka tako globoko poezijo, kakoršne je zmožna samo mehkočutna in mistična slovanska duša, zamaknjena v Križanega.

Jóža Úprka, — kaj ne, originalno, nekam kmečko ime, Jóža Úprka, kralj čeških slikarjev. . . . Čisto prav! Úprka je sin kmečke matere in naselil se je po končanih študijah v rodnem selu sredi slovaških rojakov. Snov za svoje slike zajema iz kmečkega življenja, v njih nam predočuje hanaškega kmeta v vsej izvirnosti in v vseh dotikah z naravo. Njegov mojsterski kist posebno rad slika kmečki pomp ob raznih slavnostih na pr. o proščenju, sejnih, i. t. d. Silina (Fülle) žive rudečine, pomešana s snežno belino narodnih oblek, nekak tihoten izraz moških in mehka prisrčnost ženskih obrazov: vse to priča o izvirnosti in narodnosti velikega Úprke. Kdor vidi njegovo sliko »Jahanje kraljev«: vesela, brhka dekleta na konjih, krepko in lepo raščeni fantje v ozkih, rudečih hlačah, obšitih z narodnimi ornamentami; kdor čuti ta bistri duh, ta sveži zrak, ki veje iz cele slike, reči si mora: »Ta narod je zdrav, nobena sila ga ne ukloni!« Úprka ni filozof, ampak filozofirati bi se dalo ob njegovih slikah. . . .

Čudovito izraženi prehodi posameznih objektov in neprekosljiva zračna perspektiva osvoji človeka pri daljšem opazovanju tako, da popolnoma pozabi na sliko in se čuti v naravi, polasti se ga nevtušljivo koprnenje in srce se mu dvigne v neslutni in močni ljubezni do rodne grude, do domovine. To je eno tistih redkih trenotij, ko se pokaže človeku v čisti luči vsa sreča in poezija kmečkega življenja, ko se spomne človek v obupni resignaciji svojega srečnega izvora. . . .

Izvil se mi je samo žal, ob enem blagoslavljaoč vzdih:
»Beatus ille, qui procul negotiis. . . .«

Miss Claire N.

I.

Kadar ti pogledaš, draga,
Bi pozeblo cvetje trat,
Rože bi pognal ledene
Tvojega očesa hlad.

Vendar se usmili, draga,
In obrni v stran oči,
Da srca rastoči plamen
Se za hip mi vpojoji!

2.

Kedo te je učil, devica,
Glavo povesiti na kraj,
Tako lepo zardeti v lica,
Kedar pogledam te skrivaj?

Sam dobri tvoj nebeški Oče,
Ki gori sredi zvezd živi,
Da vedno bi te ljubil vroče,
Ostal ti zvest do konca dnij.

3.

Devojke so mi »bratec« rekle,
Ko bil sem deček kodrolas,
In »sinek zlati« so ženice
Me klicale za kratek čas.

Pred mano zdaj devojke lepe
Povsod oči povešajo,
Rudijo ličeca jim bela,
Besede se jim mešajo.

Ko zdaj poganjati pod nosom
Mi črne brčice začno,
Ko znam zavriskati veselo,
Da v tretjo sliši se goro:

Ko grem po vasi, klepetave
Ženice grnejo na prag,
Za mano kažejo: »Na zemljo
Vsejal ga menda sam je vrag!«

Kazimir pl. Radič.

John Ruskin o umetnosti.

Spisal Fr. Derganc.

Človek se je razvil kakor produkt svoje okolice, človek tvori nekako gorišče, kjer se križajo žarki ali valovi vseh močij iz vse-mirja ali neskončnosti. Vse človeške duševne in telesne lastnosti nosijo pečat njegove okolice, ali kakor je rekel Feuerbach: »Člo-vek je, kar je«. A človek ne je samo z usti, ampak tudi z di-halom, očmi in ušesi in vso to hrano prebavlja v možganih. To veliko resnico je spoznal tudi veliki in plemeniti angleški umetnik John Ruskin. Njegovi intuitivni, globoki duši je odkrilo življenje še drugo nič manj važno resnico: »Vse iz človeka za človeka!« Ta dva stavka sta odprla vir vsem njegovim mislim in težnjam.

Ruskin pravi: »Kadar bo okolica plemenita, plemenit bo tudi človek«. A vsa plemenitost izvira iz umetnosti. Zato se bori Ruskin čisto dosledno za umetnost in lepoto v naravi. Kaj nam koristi vsa umetnost in kaj imamo od nje, če jo zapiramo v muzeje, kjer jo razjeda prah dolgočasnosti in samote, če jo skrivamo človeškim očem? In vendar je prišla umetnost iz človeka za človeka. Presnovati si moramo celo okolico v umetniškem duhu, cela okolica mora vznikniti iz umetniško čuteče in misleče duše kakor drevo iz semena. Umetnost se mora razodevati iz vseh naših stavb, stanovališč, iz celega pohištva in orodja, ki ga potrebuje človek za svoja opravila, iz opreme in tiska knjig, iz obleke i. t. d., — z eno besedo iz cele okolice. Tako postane cela okolica plemenita in to plemenitost vdahne tudi svojemu odsevu — človeku.

Nikdo ni občutil tako intenzivno, jasno in zavedno razdvojenosti moderne kulture, nje dušeče teže in njenega čisto človeštvo uničujočega vpliva kakor fini, rahločutni John Ruskin. Kakor črn oblak, poln nevarnosti, plava nad človeštvom porušeno ravnotežje mej duhom in materijo, mej dušo in telesom: iz postave izobrazenca, knjižnega človeka, gleda samo duh, materija je šla po zlu, — narobe, tisti črni, zakajeni črvi, katerim pravimo fabriški delavci, postali so veren odsvit strojev, — sami stroji, materija brez duha. S prepričevalno besedo nam pripoveduje John Ruskin o pomočkih, kako dvignemo to porušeno ravnotežje: vsak pismen človek mora znati opravljati kako ročno, telesno delo, s čimur si telo ojači, da postane gibčno, iznajdljivo in bistroidno; večino dela moramo prepustiti delavčevim rokam in omejiti število tovarnic, posebno tistih, ki se kadijo in kužijo zrak, industrija naj bi izkoriščala samo vodne sile in veter. Ruskin je odločno nastopil proti kulturi tovarnic in velikih mest, v katerih se umetnost sploh razviti ne more: dim tvornic vse azkadi, zakrije jasno nebo, onesnaži čiste solnčne žarke in spravi oči ob ves užitek; škripanje teško obloženih voz, ropotanje železnic in hrum prehajajočih množic onemogoči ušesu vsako naslajanje ob blagozvočnih harmonijah.

Ruskin kliče: »Nazaj v prvotnost in priprostost! Nazaj iz velikih mest na kmete, k rodni grudi, kajti le iz nje poganja prava kultura, plemenitost in umetnost«. Vidimo, da Ruskin s svojim klicem ne sameva, da oznanja iste nazore veliki Tolstoj in naRuskem stranka »narodnikov«.

John Ruskin je ustvaril na Angleškem nov umetniški tok, ki se je razlil že skoro po vsem kulturnem svetu; njegove oživljajoče, zdrave, sveže narave polne misli odsevajo posebno iz modernega slikarstva, umetne obrti in arhitekture.

Bolj nego vsaka dolgovezna razprava razjasnijo Ruskinovo osebnost sledeči odlomki iz njegovih del:

Tesna vrata k umetnosti. Umetnosti se prav uči in ž njo prav ravna le tisti, ki jo izvršuje z gotovim namenom, da druge ljudi razveseljuje ali poučuje. Umetnik je (rad bi, da si vsakdo zapomne to definicijo) človek, ki svoje delo podredi zakonu, ki se ga je teško držal, da bi s tem svojim delom pripravil drugim ljudem koristen užitek.

»Težaven zakon« pravim; zakon, ki nam dela težavo ne v smislu telesne bolečine, ampak težavo posiljenja in omejitve; in delo, ki se veča in veča, da včasih udje bolijo in se prsi krčijo; vendar tako, da vsaka bol ude ojači, vsak dihljaj prsi razširi, in jih bolj in bolj okreпча, da prestanejo nevarnejše težave udov in poje manje sape.

To se pravi, kolikor se nanaša na umetnosti: iti skozi tesna vrata. Beseda »tesen« z ozirom na življenje in beseda »ozek« z ozirom na pot, ki pelje k življenju, ne reče, da je pot tako tesno ograjena, da jih le malo, čeprav želijo, lahko po nji hodi, ampak da je v začetku za vsakega tako stroga, teška in dolgočasna, da jih le malo noter pride, čeprav je vsem mogoče, ker se vleče skozi goste meje.

O izvoljenih in profesionalnih umetnikih. Le malo, malo se jih rodi v eni generaciji, katerih besede so vredne, da jih slišimo, katerih izdelki so vredni, da jih vidimo. Ti od rojstva nardarjeni bodo, ako hočemo ali ne, pridigovali, peli ali slikali; oni poginejo, kakor poginejo črički prej od lakote nego prenehajo čričati, in usmiljeno je, če jih že nočemo poslušati, da jim vržemo par drobtin in jim rešimo življenje. Ali oni, ki se posvetijo pisateljstvu ali slikarstvu, da si z njim zaslužijo kruh, ker se jim vidi to še precej spodobno, so ostudnejši nego nesramni berači, ker bolj kriče in so vsiljivejši in zopernejši nego ti.

Rad plačujem svoj davek za uboge, da se nabavi stanovanje potepuhom; ne pa zato, da mi pred hišo igrajo z lajno, da onečejajo ceste z reklamami in pohujšljivimi podobami, zapeljujejo mlade deklice k čitanju pogubnih romanov, ali celi narod dan

na dan vabijo k žrelu tisoč metrov globocega, slabo tiskanega prepada lažij. Kar se stori v literaturi, umetnosti ali veri za denar, je jako kvarno, podvojeno, ker nas ovira, da ne slišimo ali ne vidimo plemenite literature ali umetnosti, ki je ustvarjena iz ljubezni in zavoljo resnice.

Znamenje nižjih umetniških sol. V vseh nižjih umetniških šolah je odvisen kruh umetnika od njegove originalnosti; t. j. od tega, da odkrije v sebi kako posebno lastnost, po kateri se lahko razločuje njegovo delo od drugih del. . . . Kake so posledice javnega priznanja, ki vedno namiguje, da je to malo, kar napravimo, le v toliko izvrstno, v kolikor je nekaj posebnega, in kaj so posledice vednega vsodbujanja, ki nas zapeljuje, da ustvarjamo le to, kar se razlikuje od dela naših bližnjikov? — V vseh velikih umetniških šolah so vsi ti pogoji baš narobe. Tu ne hvalijo umetnika radi tega, kar ga razločuje od drugih, ampak radi najboljše izpeljave tega, po čemur vsi hrepenimo, in radi tega, kar je po svojih močeh pripomogel k dovršenemu vtelesenju kakega velikega ideala, ki se vresniči sčasoma vsled združenega napora mnogih.

Prijatelja.

Novela. — Spisal Mirko Jagodič.

Peter Skalè je imel na dolnjem Štajarskem obširne vinograde. Veselilo ga je tudi kmetijstvo in živinoreja in zato je vedno povpraševal, kje bi bilo na prodaj primerno posestvo v slovenski domovini? Tako je kupil slučajno veliko posestvo s planinskimi pašniki na Gorenjskem in se takoj priselil z družino v prijazno gorsko selo. Začelo se je novo, živahno in veselo gibanje. Novi gospodar si je nakupil najlepših bohinjskih krav in jih poslal na planine, kjer sta jim stregla star hlapec in mlada planšarica, a sam je doma nastavljal krčmo in točil dobrovoljno kapljico lastnega pridelka; gospodinjstvo mu je vodila pridna in varčna žena. V ljubezni in edinosti sta se trudila od jutra do večera in imela pri vsakem delu v mislih samo edinega sinčka Dragotina.

Tisti čas je dobila gorska vas prvega učitelja Ivana Potočnika. Ker niso imeli še lastnega poslopja, prepustil je župnik vaščanom primeren prostor za učno sobo v župnišču, a učitelju

so najeli stanovanje pri Petru Skaletu. Tudi učitelj Potočnik je bil oženjen in imel sinka Stanka, kajti prvo dete, hčerka je umrla. Kmalu je združilo obe družini iskreno in tesno prijateljstvo. Skaletovka je bila tiha, vedno bolehná ženska, a žena učiteljeva vesela, zdrava, zgovorna Ljubljánčanka. Tudi moža sta se dobro razumela, dasi je bil Skalè vedno vesel krčmar, ki mu nikoli ni pošlo gradiva, ko je zabaval svoje goste, a učitelj Potočnik bled, mlad mož s črno brado, tihe narave in vedno nekako zamišljen. Najrajši je sedel doma pri klavirju in igral žalostne in tožeče melodije, ali pa je hodil sam po gozdih, nabiral razno mahovje, gozdne cvetlice in kamenjče ter iskal samote. Skaletovki se je resni mož globoko smilil, a upala se ni vprašati niti njega niti žene, kaj mu leži tako teško na srcu; oklepala se je samo v vedno večjem prijateljstvu učiteljeve žene.

Drugo leto po Potočnikovem prihodu so razsajale hude koze po gorski okolici in učiteljeva je imela v hiši kar dva bolnika na enkrat: moža in sinčka Stanka. Pri Skaletovih je oboel samo mali Dragotin. To so bili žalostni dnevi za obe družini; ženski sta si pomagali in svetovali, se tolažili, ali pa obupno skleпали roke. Učitelj Potočnik je umrl za kozami, ko ni še poteklo teden dnij, mali Stanko je sicer vstal, a z izpačenim, kozavim obrazom, Dragotinčku se bolezen niti poznala ni, vstal je čvrst in krepak kakor v jutro po zdravem večeru. Učiteljeva vdova ni imela nikogar svojih, Potočnik je vzel siroto brez starišev iz same ljubezni. Kam se naj obrne, zateče v tako zgodnji in mladi zapuščenosti? — — — »Nikar se ne jokaj, prijateljica!« jo je tešila nekega dne Skaletovka. »Bog ne zapusti niti tebe niti tvojega sina! — Ti nisi kriva. — Jaz in moj mož bi bila jako vesela, ako hočeš ostati pri naju, pomagala mi boš pri gospodinjstvu. Tvoj Stanko že hodi in igral se bo z našim Dragotinčkom«. Pri tem je ostalo. Stanko in Dragotin sta se pobratila do nerazdružnosti. Skupaj sta se igrala, lazila po vaških skednjih, skupaj hodila po gozdih in plezala po drevju in kadar se je napravil Skalè rano še pred solnčnim vshodom po leti na planine, pogledat h kravicam, vzel je oba dečka s seboj, ki sta si nasula doma žepe s soljo in jih natlačila s kruhom. Lepo je bilo videti, kako sta rudečelična dečka s potnimi lasmi na sencih in čelu tekala rano po zelenih, rosnih senožetih, ko je dihálo še sveže, hladno, napol v meglo in somrak zavito jutro in ko je začela rožno cvetoča zarja baš razlivati rudečo svetlobo po planinah. Kjer sta

zapazila skalo, splezala sta nanjo in vriskala, poslušala, če odmeva. »Bežita, bežita, fantička«, ju je moral vedno priganjati Skalè. Od vseh strani se je zaslišalo glušno mukanje, od daleč so dirjale krave k ljubima znančkoma; slišalo se je samo mukanje in zvonjenje zvoncev in videlo samo, kako so kravam odskakovala zadnja bedra in kako je za njimi prhala črna, sveža zemlja po zraku. Kar iz žepov so lizale krave dečkoma sol in posegale z dolgimi, raskavimi jeziki po koščkih kruha, tako da je moral Skalè krave razgnati, da ne bi pomandrle dečkov. Brhka in vedno prepevajoča planšarica Mina je prinesla svojima ljubčkoma, kakor je imenovala Dragotina in Stanka, reženega kruha, svežega sira in surovega masla in jima okitila klobuka s snegobelimi, kosmatimi planikami. »Kako je vendar pridna ta Mina; kako ve, kaj je dobro«, sta si na tihem mislila dečka, ali vsaj tako čutila. Po zajutрку sta se spravila na pol gluhega planšarja Jožeta in ga izpraševala, če je že videl zlatoroga, kje raste čarobna planinska roža, kedaj vjame gamza in mu populi dlake, da bi imela kaj za klobuk deti? Ko se je razkadila in razpršila megla, tekla sta na rob planine in gledala, koliko lepega in širokega sveta se razgrinja pod njima, in ugibala, katera vas bi bila onale bela točka v zelenosinji daljavi. Tako so potekla dečkoma otročja leta in leta domače šole; prišel je čas, ko drugi pošiljajo svoje dečke v mestne šole. Učiteljeva vdova je preprosila daljnega sorodnika, bogatega župnika, da ji je obljubil, Stanka preskrbeti in ga izšolati. Skalè je želel, da ostane Dragotin doma in prevzame kedaj gospodarstvo. Ko je oče nekoč samo namignil, da pojde Stanko sam v mesto, začel se je Dragotin jokati in tako tuliti, da je cela vas začela prestrašena izpraševati, kaj se je zgodilo?

Tako je Dragotin dosegel, da sta se nekega dne odpeljala oba dečka v mestne šole, katere sta skupno končala in tudi skupno napravila maturo. Čeprav se je že zgodaj pokazal pri obeh nekak razloček značajev, vendar sta si ostala vedno najboljša prijatelja. Stanko je podedoval po očetu tiho in molčečo naravo in izredno nadarjenost za godbo in petje, tako da so mu mestni dobrotniki sami plačevali učitelja za klavir in nekateri so celo priporočali, da gre po maturi na dunajski konservatorij. Dragotin je bil zgovoren kakor njegov oče, pri vsakem delu je kazal isto vstrajnost in vestnost; pri vsakem novem pojavu in koraku in predno se je česa lotil, premišljeval in preudarjal je tako dolgo, dokler ni prišel stvari do jedra in je ni spoznal od

vseh stranij; zgodaj se je zavedel te svoje posebnosti in večkrat si je očital nevoljen na tihem neko bojazljivost in neodločnost. Kako so drugi srečni, ki se brez mučnih mislij lotijo le tega, kar jim pride pod roko, in vendar živijo in celo srečno! Baš to posebnost so učitelji hvalili na njem in ji nadeli ime izredne zmožnosti globokih in prodirajočih mislij, a njega nikakor ni veselila ta hvala. Zavidal je svojega prijatelja Stanka za njegovo umetniško malomarnost in raztresenost in potrpežljivo ravnodušnost proti vsemu; njega je vznemirila vsaka malenkost: ta notranji nemir in vznemirjajoče slutnje je podedoval po materi. Zakaj ni dal Bog tudi njemu tiste dobrovoljnosti, oživljajoče živahnosti, kakor njegovemu očetu? Le nekaj ni ugajalo Dragotinu na svojem prijatelju: da mu je bilo vse prav, da se ni znal za svoje postaviti. »Ti nimaš nič krvi! Lep umetnik!« ga je karal ob taki priliki, »Ti ne bi zinil, ko bi ti tudi srce trgali iz prsij...« Na vsa očitanja je Stanko samo molčal, sedel h klavirju in zaigral.

Učitelji in dobrotniki so pregovorili župnika in mater, naj nikar ne silijo Stanka v semenišče, da je preslabega zdravja za tisto zidovje, — tako sta prišla oba prijatelja zopet skupno na Dunaj. Dragotin se je vpisal, svoji zgovornosti in bistrovidnosti primerno, na juridičnem, a Stanko kot naravoslovec na filozofskem oddelku dunajskega vseučilišča, poleg tega je obiskoval tudi ure za klavir na konservatoriju. Skupno stanovanje sta si najela zunaj, že na periferiji mesta mej vrtovi. Navajena zelene okolice malega mesta in gozdov, planin v rojstnem kraju, nista mogla pogrešati zelenja; notranje mesto z visokim in prašnim zidovjem se jima je nekako gnusilo. Resna in stroga vzgoja jima že doma ni puščala preveč v družbo. Tudi na gimnaziji sta živela vedno sama zase in imela vedno svoje posebne opravke in zanimivosti, ki so ju ločile od tovarišev. Tako tudi na Dunaju nista zahajala v nobeno družbo. Čemu, po kaj? Na stanovanju sta imela glasovir in kedar se jima je stožilo, zaigral je Stanko ali pa je začel Dragotin pripovedovati. Govoril je zanimivo in vedel o vsaki stvari toliko, da sta časi že ležala v postelji in je odbilo polnoči, predno je končal. »Ti, kaj pa če bi bilo tako?« s temi besedami je začel razpravljati stvar od druge strani in prišel v nov ogenj. A hitro ga je minilo prvo navdušenje, ker se je sredi govora spomnil nečesa drugega. Obmolknil je za hip in skoro spet začel nekako oprezno in premišljeno: »Stanko, pa vendar dvomim; najbrže je tako!« Tako je padal iz dvoma v dvom,

predno je prišel na pravo pot in stvari do konca. »Ti preveč moriš in preganjaš svojo dušo. Pusti vendar; naj bo, kakor hoče!« tako je tolažil Stanko nezadovoljnega in nestrpnega prijatelja. Tako sta se značaja harmonično spopolnjevala in mlado prijateljstvo je raslo od dne do dne; zlasti Stanko se je oklenil Dragotina z vso dušo: »Kako bi živel brez njega v tujem mestu? Kaj bi z menoj počenjali ti ljudje?« Stanko namreč ni imel nobenega smisla za praktično stran življenja, znal ni ravnati z denarjem in vedel ni nobeni stvari prave vrednosti. Dragotin je gospodaril za oba in skrbel za red in udobnost ter svaril prijatelja: »Pomisli vendar, Stanko, da ne pojde zmirom tako; ali misliš, da bova vedno tičala vkup? Začni že enkrat! — Če se tebi kedo le nasmeje in ti reče prijazno besedo, že misliš, da imaš angelja pred seboj. Človek je vrag! — Ti boš menda jedel, kar ti prinesejo na mizo. — Ven z besedo, bodi mož!« Na vse je Stanko potrpežljivo in udano molčal. Vendar pa tudi Dragotin ne bi mogel brez njega živeti, kajti časi se ga je prijela taka otožnost, tak čut zapuščenosti, tako hrepenenje po očetovskem domu, po sobi polni veselih in pojočih pivcev, po visoki planini in svobodnem, lahkem planšarskem življenju, da ga je mogel utolažiti samo klavir, in ta čas je moral Stanko igrati brez prestanka, dokler mu ni odleglo. Potem sta se odpravila navadno na sprehod po mestu, po Ringu, koder se sprehajajo ob večerih lepe Dunajčanke. Dragotin je rad gledal lepa dekleta in užival z očmi. Ves čas ni prišel iz občudovanja in venomer vsklikal: »Stanko, ali si jo videl? — Kako vitka! — — Ta bi kakor kača. . . . Poglej vendar ta nosek, to nebeško bradico. . . . Hu, kako gleda ta meseno in odurno. . . . Ali ta mala, ta mala, poglej vendar te globoke, žive oči. Pa reci, če ti napravi vtisek mesa, — sam duh, sam duh, . . . Ta rudečkana usteca, — pozobal bi jih kakor jagode. . . .« Stanko je samo molčal in gledal hladno predse, le včasih se je oglasil, ko se mu je prijatelj zdel preglasen: »Ali Dragotin, kaj porečejo ljudje? Pusti vendar te. . . .« O vsem se je ž njim lahko govorilo, samo o ženskah ne. Dragotin se je vsak teden dvakrat zaljubil in zlagal zaljubljene pesmi, pa v nobeni ljubezni ni prišel do konca, ker je ta čas gotovo že srečal drugo, ki je bila lepša. Tudi sicer se ne bi mogel resno zaljubiti, ker je preveč mislil in si hotel vsako ljubezen razložiti: »Zakaj bi me ta ljubila? — Bog ve, kake postranske namene ima. — Kakšne stariše ima! — Brat je morda lopov. — Ali dosti je ali

malo, kako nosi žlico k ustom? — Morda je sestra lepša?« Tako se je spuščal v podrobnosti, posebno si nikakor ni mogel misliti, da tako lepa stvarca potrebuje hrane, ženske pri jedi sploh ni mogel videti. Vselej mu je vskipela kri, ko je srečal lepo žensko, a prave, trajne ljubezni le ni bilo, — soparna, v megli hrepeneča čustva mu niso dala pokoja in tlačila ga je teža zapuščenosti in otožnosti.

(Konec prihodnjic.)

A. E. I. O. U.

Avstrijski državniki so spoznali, da je nastalo v Avstriji vse zlo iz tega, ker so izgubili narodi vse potrebne kreposti, da se je v njihovih srcih vgnezdil namesto njih raztvarjajoči duh egoizma in materializma, ki se krčevito oklepa samo surove realnosti in trenutka brez ozira na višjo celoto in bodočnost. Tu ni mesta, da bi razpravljali na dolgo in široko, kako se je razvil ta moralni propad: ali ga je zakrivila vlada sama, ali so ga povzročile izvestne moderne ideje, ali sedanje krivične gospodarske razmere i. t. d. Za enkrat se moramo zadovoljiti z dejstvom, da manjka pravih krepostij in sicer pred vsem prve kreposti vsakega državljana, da manjka višjega, širšega patriotizma. In avstrijski vladni krogi zdaj premišlujejo in iščejo sredstev, kako obude to prelepo in najpotrebnejšo krepost k novemu in splošnemu življenju. Ali s tajnimi naredbami, ali da pridejo na vplivna mesta samo gotovi uradniki, ali da zmagajo pri volitvah gotovi kandidati, ali kako prav za prav? Tu velja o kreposti patriotizma, kar je rekel Sokrat o vseh drugih krepostih: krepost je spoznanje (vednost). Kedo bi torej zahteval patriotizma od državljanov, ki ne vedo kakor najemniki od danes do jutri, za koga delajo, kakovemu gospodarju služijo, kakovo misijo je izročila zg. lovina Avstriji, kje so cilji nje politike in kulture?

Navadno se govori, če razpade Avstrija, da si jo razdele tri najmogočnejše sosednje države: Prusija, Rusija in Italija. Prusija dobi baje v tem slučaju Češko in Alpe do Trsta. Ali kako se naj to izvrši brez krvavega konflikta, če zahteva Italija venomer kakor gluha Istro in Trst in se noče zadovoljiti z Albanijo samo? Pa tudi glede Češkega in Alp samih nastane pomislek. Protestanski, germanski Prusi imajo že v notranjem tri velike sovražnike (manjših frakcij [Danci, soc. demokrati etc.] niti ne vpoštevamo):

Francoze na zapadu, na jugohvshodu Slované, po celem cesarstvu so raztreseni katoličani. Alpski Nemci so katoličani, Čehi so Slovani in katoličani in že od nekdanj konspirirajo s Francozi proti Prusom. Pruski državniki sami so začeli slutiti, da bi si Prusija s Čehi in Alpami ojačila samo notranje sovražnike. To nevarnost za bodočnost Prusije in celoto nemške države je uvidel že Bismarck in le s težavo preprečil 1866 namere kratkovidnega pruskega kralja, ki je zahteval odločno, da mu odstopi Avstrija Čehé. Tudi Rusija bi si dobro premislila delitev Avstrije. Vsa njena moč obstoji v absolutizmu, ki se gotovo ne bi okrepil s tem, da bi priklopila moderne in konstitucije navajene Čehé. Ti bi se gotovo združili s Poljaki, ki žalujejo po parlamentu in z Malorusi, ki hrepene po samostalnosti. Rusija ima bistro oko in vidi moč razvoja, nje tanko uho razločno sliši, kako ji kliče zgodovina: »Svaka sila do vremena!« — Ko bi res kedaj prišlo do usodnega trenutka, obotavljala bi se tudi Italija in na tihem ponavljala: »Timeo Danaos et dona ferentes!« Z Istro in Trstom bi pridobila samo Slované in ž njimi samo žilavega zaveznika svojemu največjemu sovražniku: Vatikanu.

Ta površni pregled zadostuje in treba ni nikake globoko orajoče dijalektike, da zasledimo v namerjani delitvi nerazrešljivih konfliktov. Celoto in bodočnost Avstrije čuva celoto in bodočnost sosednjih držav, na velike kulturne nevarnosti niti ne opozarjamo, ki bi vzrasle iz teh konfliktov, niti nato, kako bi se godilo v tem slučaju s svetovnim mirom, ki ga vse države goje in negujejo tako ljubosumno. Pa tudi avstrijskim narodom samim, posebno Slovanom, brani premissljenost in skrb za lastni obstanek, da ne silijo iz Avstrije. Saj vendar vedo, kaj jih čaka na Pruskem in v Italiji, in niso slepi, da ne bi videli, kaj počno Rusi s Finci, Poljaki i. t. d. Zlasti mi Slovenci, ki bi se potem izgubili kakor kaplja v morju. In Ogrji? Z obema rokama podpišemo, kar je rekel Szell 13 dec. 1900 v ogerskem parlamentu, da ne more Ogerska sama ekzistirati niti poleg samostojne Srbije, Rumunije in Bolgarije, kamoli poleg kolosov Prusija in Rusija?

Avstrije čaka velika naloga, da združi v svojem organizmu vse Slované razun Rusov in druge male narodiče ob svojem obodu, ki ne morejo državno sami zase obstajati. O tem se pač ni bati, da bi se brutalna Prusija brez višjih kulturnih ciljev kedaj premislila, prevzela Avstriji to veliko zadačo in nastopila tako morda proti sili vaticanskega imperijalizma.

To je jasnost na zunaj in avstrijskim državnikom preostaje samo, da odpro vse zatvore isti jasnosti tudi na znotraj, da prodre v najširše kroge in napravi dan po vseh glavah. Na znotraj je treba jasnosti samo glede Nemcev. Ali imajo Nemci res kake predpravice v Avstriji, ali so res poklicani, da se vsiljuje drugim narodom za kulturne voditelje in nadzornike? S čim so si zaslužili to veliko predpravico? Kaj so storili za Avstrijo doma in za kulturo nje narodov, v čem so koristili nje moči in ugledu na zunaj? Več sto let živijo že razni narodi v organski zvezi z Nemci in koliko so pridobili od njih kulturno in gospodarsko, spoznamo najbolj iz tega, da še zdaj nimajo povsod potrebnih ljudskih, obrtnih šol, nikake svoje trgovine in industrije. In še tisto malo kulture, kolikor so jo prinesli narodi iz svoje prvotnosti v veliko družino, so skušali zamoriti in izruvat Nemci in svojo višjo kulturo rabili samo kot uspavajoče slepilo in mamilo v lastno materijalno korist in moralen propad drugih. V svoji brezobzirni brutalnosti niti slišati nočejo, da je mogoče tuji narod kulturno dvigniti le tako, da ga vsestransko podpirajo in in mu nesebično pomagajo, nastavke, začetke lastne kulture razvijati iz narodnega značaja. Nemcem je le malo do kulturnega organizma celega človeštva in celi organizem hočejo reducirati samo v organ lastnega telesa. Da s tem samo izgubi vsa višja, splošna, popolna kultura, uvidi vsakdo. In kolikor so se začeli zopet prebujati propali narodi iz omame modrasovega pogleda in se zavedati svojega človeštva ter delati za lastno kulturo, vse so dosegli samo z največjimi žrtvami in proti volji Nemcev. S čim so si torej pridobili tiste predpravice, s katerimi nastopajo v Avstriji kot »gottbegnadetes Herrenvolk?« Ker so dvignili morda Avstrijo na zunaj do nečuvenga ugleda in moči?! Narobe, zapravili so s svojo notranjo nasilnostjo Avstriji vso simpatijo pri neavstrijskih narodih in sosedih. Vzemimo samo Balkan, ki je za Avstrijo najvitalnejšega pomena. Balkanski narodi se ji odtujejo, sklepajo zveze mej seboj proti nji in iščejo pomoči in prijateljstva pri drugih državah, ki izrabljajo svoj vpliv le zato, da Avstrijo politično in gospodarsko izolirajo. Kako naj upajo, in se zatekajo v Avstrijo, če vidijo, kako Nemci preganjajo in zatirajo vse druge narodnosti, posebno njih krvne brate?

Krivične predpravice Nemcev so Avstrijo doma in na zunaj oslabile in ji rodile samo nesrečo. In država se v notranjem tako dolgo ne ojači in tako dolgo ne pridobi spet prejšnje simpatije

in zasluženega ugleda pri tujih državah, dokler se vladni krogi ne otresejo krivega prepričanja, da je Avstrija nemška država. Avstrija ni nemška država, ampak skupina raznih enakopravnih narodov, od katerih nobeden nima pravice, da bi si lastil pokroviteljstvo nad drugim.

To so jasne premise in samo čakajo, da potegnejo avstrijski državniki iz njih prave sklepe. Dajte vsakemu narodu, kar je njegovega, preustrojite državo na podlagi nacionalnega federalizma, nacionalne avtonomije! S tem napravi Avstrija prvi korak do svojega vzvišenega kulturnega poklica, do svoje velike bodočnosti; neizprosno mora korakati dalje po tej poti k svojemu cilju, neizprosno kakor usoda in z železnimi nogami pogaziti vse ovire na poti, vse historične utopije in centralistične težnje, za katere se ogrevajo samo osebe, ki nimajo z narodom nobene dotike in za njegove potrebe nikakega smisla, kakor je na pr. besedičil v Gradcu 14. jan. 1901. grof Kottulinsky, član gosposke (!) zbornice o nekakem »deutschem Gepräge«. Največjo laž govori tisti, ki trdi, da bi Avstrijo oslabil narodni federalizem. Narobe: vsi narodi bi se je oklenili z večjo ljubeznijo iz hvaležnosti in pričakovanja, da združi tudi zunanje ločene brate.

Nedavno je pisal ugleden francoski publicist, da prihaja vse notranje zlo v Avstriji in Franciji iz Pruskega, ki izkorišča notranje spletke, da se dvigne gospodarsko preko svojih sosedov in veliki filozof Nietzsche je nekoč rekel, da je sedanja Prusija največja nevarnost vsaki človeški kulturi. Tako preti tudi največja nevarnost Avstriji od Prusije, za katero bi imel Trst več vrednosti nego četrтина nemške države. Vsi dobri in kulturni elementi se morajo zato združiti, da osamijo in oslabijo to kulturno, nenasitno pošast. Nikar se naj ne tolažijo avstrijski državniki, da so to morda privatne misli in želje posameznih političnih sanjačev; na drugi strani se pa tudi naj ne dajo preslepiti o pravih namerah Prusije od besedij, kakor jih je napisal pred letom dnij v »Zeit« neki pruski oficir in resno naj premislijo, ali bo res treba prej poseči po generalstabskartah pod šifro R nego pod šifro D. Da je ta kulturna (!) nenasitnost prodrla že v široke mase in da tvori na Pruskem predmet javnega mnenja, priča najbolj izjava prof. Hasse-ja (presednika »Allddeutscher Verbanda«), ki je izrekel začetkom decembra 1900 v nemškem parlamentu prigodom debate o Krügerju pomenljive besede: »Merkwürdig, die ganze deutsche Presse scheint allddeutsch geworden zu sein.« In kakor

gradacija in potrdilo te izjave se bere, kar je napisal Karol Jentsch (Deutsche Weltpolitik. Zukunft, 15. Dec. 1900): »Was uns fehlt, ist ein entsprechendes Gebiet, das wir nicht bloss um der politischen Macht willen, sondern auch aus ökonomischen Gründen brauchen. Wo unser Zuwachsgebiet liegt, habe ich oft gesagt und werde ich, so sehr ich auch ausgelacht werde, immer wieder sagen. Wir haben die (als politisches Gebilde jämmerliche) österreichische Monarchie — vorläufig wenigstens Cisleithanien — zu annektieren und von da aus Ungarn, die Balkanhalbinsel, Vorderasien und Südrussland zu kolonisieren.« Tako ščuvanje in izzivanje naj bi že vendar predramilo avstrijske državnike, da poiščejo Avstriji zaveznikov in prijateljev tam, kjer so: Francija in Rusija.

Da ponovimo: tako bi bila prihodnja Avstrija velika zvezna država v osrednji Evropi, ki bi obsegala na severu: narodno jednoto Češko in Poljsko; na zapadu: narodno jednoto Nemško (alpski Nemci); na jugu: narodno jednoto Slovenija, Srbohrvaško, Bolgarsko, Albanija in Grško; na vshodu: narodno jednoto Madjarsko in Rumunsko. Tako bi bila habsburška dinastija druga najmogočnejša in Avstrija poleg Rusije največja država bodočnosti, ki bi štela do 70 milijonov prebivalcev (ca 42 milijonov Slovanov, 9 m. Nemcev, 6 m. Madjarov, 9 m. Rumunov, 3 m. Grkov in 15 m. Arnautov). Na potu v veliko bodočnost pride Avstrija morda samo z Rusi do pogajanja, a jih odškoduje s tem, da jim prepusti v Aziji Mandžurijo, Kitajsko in Indijo ter se zaveže, da jim v slučaju potrebe pomore.

Bodočnosti Avstrije pa ne zagotavljajo toliko ekzistenčni pogoji sosednjih držav in avstrijskih narodov samih, ampak veliko bolj višja človeška, napredujoča kultura in pravica, o kateri pravi prislovica: *iustitia regnorum fundamentum*. Avstrijo kliče zgodovina, da poravna največje zločinstvo na človeški družbi iz tistih časov, ko so barantali z narodi kakor z živino na trgu; Avstrija je poklicana, da združi vse drobce srednje Evrope. Temelji bodoče Avstrije bodo: iskren patriotizem, ljubezen mej narodi in pravica, temelji, katerih ne poruši nobena sila, na katerih se izpolni resnica reka: *Austria Erit In Orbe Ultima*.

Niko Zupanič.

Prešernove slike.

Spisal akad. kipar A. Repič.

Čudno se mi zdi, da se je naročil Prešernov kip, ko še sploh dognano ni, katera izmej njegovih slik je zanesljiva po podobnosti, oziroma prava ali originalna, in po kateri naj bi se izdelala Prešernova glava. In glava je vendar prva pri vsakem portréju in spominiku. To ni tako lahka stvar, kakor se zdi na prvi pogled nestrokovnjaku brez kritike in razsodnosti. Tako vemo, da je dala prof. Edm. Hellmerju, ki je izdelal novi Goethejev monument na Dunaju, največ dela glava, dasi je imel umetnik na razpolago mrtvaško masko pesnikovo, več kipov in slik, ki so bile narejene po naravi, ko je Goethe še živel, a o katerih je rekel Goethe sam, da ni na nobeni dobro zadet. In kako naj mi brez kritike odločimo, po kateri sliki naj kipar posname Prešernovo glavo, ko se dvomi, da bi imeli sploh kak original po naravi? Ko bi to izvedeli hudomušni tujci, očitali bi nam lahko, da smo prvega poljubnega človeka na cesti fotografirali in po njem napravili Prešerna. In mi hočemo vendar spominik pravega in našega Prešerna!

Vso stvar morajo vzeti strokovnjaki v roke in na podlagi Prešernovih pesmij, ustnih poročil in ohranjenih slik fiksirati prave poteze Prešernovega obraza in izraza.

Navadno slišimo kritike kakor: »Ustne so se držale bolj na smeh! — Iz očíj je gledala večja duhovitost! — Brada je bila majhna! — Lasje niso bili tako dolgi i. t. d.« A na podlagi takih podatkov ni mogoče kritikovati, ker so to le sekundarni znaki. Kar daje glavi in telesu sploh glavni izraz, to so kosti, ki so obložene z mišicami in pokrite s kožo. Tako moramo tudi mi pri določitvi pravega Prešernovega izraza začeti pri anatomiji kostij. To edino pravo pot so slutili nekako tisti, ki so zahtevali, da se Prešernova čepinja izkoplje in se izmerijo proporcije kostij na glavi. To bi pa bilo le v tem slučaju potrebno, ko bi se na ohranjenih slikah opazili očitni in veliki razločki. Jaz sem meril in primerjal razdalje raznih točk na čepinji (*lineae craniometricae*), primerjal širino in visočino obraza (*Längen-Breitenindex*), kolikor se je dalo od spredaj (*norma frontalis*) in od strani (*norma lateralis*), in ko sem dobil Langusov profil, vpošteval tudi kot profila (*Profilwinkel*). Tako sem prišel po vestnem računanju

proporcij do presenetljivega rezultata, da se anatomija pri vseh slikah sklada, kar je za nadaljnje raziskavanje principijalnega pomena. Iz tega namreč sledi važni stavek, da ni nobena slika narejena samo po fantaziji in pripovedovanju, ampak da so delane vse po naravi ali so pa kopije naravnega originala. Seveda se ne smemo pri tem naslanjati na kolorit slik, ampak v poštev pride tu edino risar. Sklepal sem dalje: vsaka dežela, vsak narod ima tipično zidano čepinjo, saj se razna človeška plemena najbolj razlikujejo po čepinji. Prešeren je bil Gorenjec in primerjal sem najdena razmerja z razmerji tipične gorenjske čepinje. In našel sem, da je Prešernova glava karakteristična gorenjska glava. S tem se sklada ustno poročilo, da je delal Prešernov obraz vtisek pristnega Gorenjca, kar sem tudi jaz uvaževal pri izdelovanju svojega Prešerna. V anatomiji se torej vse slike strinjajo in določiti je treba samo, katera je najpopolnejše izvršena in na kateri je najboljše zadet Prešernov izraz. Pri tem se moramo ozirati bolj na ustna poročila nego na njegove pesmi same. Prešeren je bil mehka, krotka duša, iz njegovega obraza je govorilo dobrovoljno, nekako veseljaško srce; njegovo žive, jasne oči so dajale celemu obrazu izraz neke višje šegave duhovitosti, katero zasledujemo v njegovih pointah, — torej nikakega sledu černosti, jokavosti ali melanholije. Prešeren pač ni bil v življenju tipično tak, kakoršen se nam razodeva v poezijah.

O Goldensteinovi sliki mislim, da je narejena po naravi ali vsaj skicirana po naravi in sicer, ko je ležal Prešeren že na mrtvaškem odru. To sklepam iz kontrahirane in debele mišice na strani vrata (*Musculus sternocleidomastoideus*) in iz gube poleg nosa (*linea nasolabialis*), ki jo vidimo v taki obliki samo pri ležeči glavi. Slika predstavlja ležečega, nekoliko zabuhlega Prešerna, posebno če si mislimo oči zaprte, — pravi mrtvi Prešeren. Oči sploh nimajo nobenega izraza, kakor tja vržene, le odprte, a ne prave, žive oči našega Prešerna. Iz več anatomske-risarskih in perspektivnih napak (na pr. levo lice) se vidi, da Goldenstein nikakor ni bil »ein sehr befähigter Kunstmaler«, kakor piše Potočnik.

Druga slika, katero je napravil gosp. ces. svetnik prof. Ivan Franke, je kopija po Goldensteinovem originalu. G. M. Danič jo je poklonil 4. oktobra 1863 čitalnici v Kranju. Slika predstavlja Prešerna kot dijaka 18 let in je risana anatomske jako natanko, kar priča o roki spretnega risarja in dobrega portretista, le me-

šanje barv (Farbenmischung) kaže začetnika. Prešeren je jako dobro karakteriziran.

Drugo kopijo Goldsteinovega originala je prinesel zbornik »Öster.-Ungarische Monarchie«, to je samo z mišicami svojevoljno in idealizirano zakrita dobra anatomija, o pravi karakteristiki ni sledu.

Četrto sliko nahajamo v Jurčič-Stritarjevi izdaji Prešernovih pesmij. V tej sliki imamo najboljši Prešernov portrê in največ Prešernovega. Tudi ta slika je original po naravi, v naglici in le z glavnimi potezami napravljen, morda o priliki, da Prešeren tega niti opazil ni in sicer zadnja leta, ko je že bolehal. Odločno zavračam domnevanje, da bi bila napravljena po fantaziji, čemur nasprotuje že pravilna, sigurna anatomija sama. Nekoliko motijo majhne oči in suhost, kar se nam pa le zdi radi ostrih potez. Slikar se kaže dobrega portretista, ker je s par potezami tako fino karakteriziral in vpodobil Prešerna.

Tudi Langusov profil se še precej strinja s proporcijami (nos, ustnice, oči) ostalih slik. Samo lasje mi obujajo sum, da bi ga bil Langus napravil po naravi, ker Prešeren ni imel kodrastih las, kakor jih kaže profil. Prešeren je nosil dolge lase, ki so morali biti torej vlaknato čopasti in košati, kajti kodrasti lasje nikoli ne zrastejo v dolžino, da bi padali po ramenih. Ko bi bil izvršil Langus profil po naravi, narisal bi bil tudi lase naravno, kakoršni so bili.

Iz medicine.

(Bakterij. Celica. Imuniteta. Pasteur. Behringov heilserum. Kochov tuberkulin. Tuberkuloza. Pehljanje. Kako svetuje dr. Schweningen.)

Čut zmagoslavja, moči in novega veselja do življenja je prešnil celo človeštvo, ko je pred desetletji palo zagrinjalo, ko je prodrla medicinska veda v bistvo najhujših bolezni. Zadnja iskrica upa plamti in s hvaležnim, pričakujočim pogledom se ozira odslej trpeči človek na edino rešiteljico, na medicino.

V starih časih so prihrule nalezljive bolezni in pomele človeštvo. Brez moči je ljudstvo drgetalo pred njimi in si jih razlagalo tako, da jih pošilja sam Bog za kazen hudobnim ljudem ali pa, da jih širi poseben peklenski duh (genius epidemicus).

A ta hudobni duh živi, kakor vsi strahovi, samo v človeški domišljiji in kjer prodre moč in vlada razuma, tam se skrrijejo in zbeže, kakor noč in megla pred solncem. Tako je prišel tudi genius epidemicus nakrat ob ves ugled in vso veljavo, ko je moderna medicina utrgala nov sad z drevesa spoznanja in dognala, da povzročijo vsako nalezljivo bolezen (tifus, kolera, kuga, difteritis, tuberkuloza, influenza, mrzlica, gnojenje i. t. d.) mikroskopično majhne rastline in živali, takozvani paraziti, če pridejo v človeško telo. Najvažnejši so rastlinski paraziti, ki jih imenujemo s posebnim imenom bakteriji (bacterium). Bakteriji obstoje iz ene same celice. Celice so najnižji organizmi, iz katerih se sestavlja človeško, živalsko in rastlinsko telo, kakor je hiša sezidana iz opeke in kamenov. Celica je mehurček kakor vinska jagoda: obstoji iz kožice, iz tekočine (protoplasma) in iz jedra (nucleus). Iz takih mehurčkom vinske jagode podobnih celic je sezidano celo človeško telo, mej seboj se razlikujejo samo po obliki (okrogle, paličaste, oglate, zvezdnate i. t. d.) in po sestavi tekočine ali protoplazme (pratvor). Celice so iz večine tako majhne, da jih moramo z drobnogledom (mikroskop) več stokrat povečati, predno jih sploh vidimo. Take celice so torej tudi bakteriji, ki se ločijo po obliki:

1. koki, mikrokoki so okrogli;
2. bacili (bacillus) so kakor podolgovate, fine paličice;
3. spirili (spirillum) so tudi podolgovati, samo zaviti in vijugasti.

Bakteriji pridejo v človeško telo ali s hrano (želodec in čreva) ali z zrakom (pljuča) ali skozi rano na površini telesa. V človeškem telesu se rede ob sokovih, ki jih sicer telo samo zase potrebuje, in ga tako slabe, pri tem rasejo, se plode in, kar je posebno važno, izločujejo strupene snovi (toksine), ki telo zastrupijo kakor drugi strupi in povzročijo tako nevarne kemične spremembe. Bakteriji izhajajo najboljše pri temperaturi človeškega telesa 37°, višjo toploto težko prenašajo in pri vrelišču (100°) vsi poginejo; mraz jim ne škodi tako in nekateri lahko zmrznejo, ne da bi izgubili kaj na življenjski moči. Nekateri bakteriji se posuše in leta in leta prebijejo v tej posušeni obliki, a hitro spet ožive, ko pridejo na vlažno. Njih največji sovražnik je solnce, svetloba jih najprej umori, a tudi niso vsi enako strupeni (virulentni): strupenost je odvisna od njih starosti in drugih razmer, najdalje ohranijo strupenost tuberkulni bacili, ki rode jetiko, in sicer osta-

nejo strupeni par let. Tudi ljudje niso vsi jednako vsprejemljivi zanje: isti bakterij obudi v nekaterih bolezen, v drugih ne. Tako vemo, da se nekaterih ne prime kolera, dasi imajo vedno opravi v okuženem okrožju in z bolniki. Čim mlajši je individuum, tem prej se ga loti po navadi nalezljiva bolezen. Celo isti človek se spreminja, čim boljše se mu godi, tem nepristopnejši je bakterijem; lakota, beda, skrb in žalost jih najprej privabi. Posameznikov se nalezljiva bolezen sploh ne prime, kakor svinji in ježu ne škoduje kačji pik, to lastnost imenujemo naravno imuniteto; proti nekaterim boleznim (koze, tifus, kolera i. t. d.) je človek zavarovan, ako jih enkrat prestane: pridobljena imuniteta; proti gotovim boleznim se zavarujemo umetno, na primer proti kozam, da si damo koze cepiti: umetna imuniteta. Kakor proti kozam tako se trudi medicinska veda tudi proti vsem drugim nalezljivim boleznim najti sredstva ali zdravila, ki bi zavarovala z umetno imuniteto človeško telo. Največ je dosegal na tem polju Francoz Pasteur v Parizu, sedaj nam največ obeta njegov naslednik Rus Mččnikov, predstojnik »Pasteurjevega instituta« v Parizu. Vsaj približno nam pojasni način vsega raziskavanja in poskušanja Pasteurjeva metoda, kako je iznašel sredstvo proti pasji steklini. Pri steklem psu je posebno strupena njegova slina. Če je Pasteur ta strup precepil na opico, z opice zopet na opico, je izgubival vedno več strupenosti, na poti skozi telo opic je slabel bolj in bolj. Če je ta strup vcepljal zajcem (kuncem), postajal je hujši od kunca do kunca. Posebno strupenost je kazal hrbtni mozeg. Pasteur je napravil iz tega mozga tekočino in jo vbrizgnil zdravim psom. In čuda: teh psov se ni več prijela pasja steklina. Isti poskus se je obnesel tudi na človeku, tako smo prišli do zdravila proti pasji steklini. Na ta način so zdravili 1895 v Parizu 1520 ogrizenih ljudi, vsi so ozdraveli, umrla sta samo dva. Na podoben način je iznašel Behring svoj heilserum proti difteriji. Behringov heilserum ima tako zdravilno moč, da umre samo 7·6% bolnikov, ako začnemo z njim zdraviti takoj prvi dan, po tretjem dnevu jih umre že 15·56%. Jednak zdravilen serum iščejo učenjaki že dolgo tudi za najhujšo nalezljivo bolezen: za tuberkulozo ali jetiko. Prof. Koch, ki je 1882 zasledil tuberkulne bacile kot povzročitelje tuberkuloze, se je že sam mnogo trudil, da bi iznašel tako zdravilo, a njegov tuberkulin se nikakor ni obnesel. Zdaj preiskujejo in poskušajo še drugi, posebno Behring, ki se je ob neki priliki izrazil, da se mu gotovo posreči najti pravo

zdravilo, a da dotlej gotovo še preteče par let. Morda nas ob noč iznenadi kateri učenjakov z odrešilnim vsklikom: heureka. In takrat se odvali tisoč in tisoč trpinom največja teža od srca! — Sedmina vseh ljudij zboli za jetiko. Marsikateri cvetoči obraz in krepko telo nosi v sebi kal zavratne bolezni, dasi ne vidimo na zunaj nikakih znamenj; zgodi se včasih namreč, da se tuberkulni bacili v telesu tako zapredejo in zamotajo, da ne morejo iz svoje ječe in treba je posebne priložnosti, da se iztrgajo in vsujejo po telesu in naznanijo svojo prisobnost tudi na zunaj. Za jetiko zboli le redkokedaj celo telo, ampak samo posamezni deli in organi, tuberkuloza je torej navadno lokalna bolezen in se naseli najrajši v pljučih, s pljunkom pride tudi v želodec. Kjer se tuberkulni bacili zaredijo, tam telo nekako zgnije in na tistem mestu se napravi siru podobna snovina. Jetiko razširja najbolj pljunek jetičnih, v katerem kar mrgoli bacilov. Pljunek se na tleh posuši in bacili se dvignejo s prahom v zrak, s katerim potem pridejo v človeška pljuča. Vsakemu človeku lete iz ust fine kapljice slin, kadar govori ali kašlja. In medicinci se zdaj prepirajo, ali se nahajajo bacili tudi v teh kapljicah jetičnih ljudij, kar bi delalo njih okolico posebno nevarno. Jetika se prime rada tudi naših domačih živalij, osobito krav, v nekaterih krajih zboli 20—50% krav za tuberkulozo (Perlsucht). V mleku jetičnih krav je vse polno tuberkulnih bacilov. Kjer dvomimo in nismo trdno prepričani o zdravju lisek, čuh, dim. čad i. t. d., tam ne pijmo neprekuhanega mleka in ne jejmo surovega masla.

V tolažbo vseh nesrečnih, ki hirajo za jetiko, lahko z največjo sigurnostjo povemo, da je njihova bolezen ozdravljiva. Najboljše zdravilo je solnce in svetloba, čist zrak in prosta narava, tečna hrana in redno, brezskrbno življenje. Ker je le malokje mogoče zadostiti vsem tem pogojem, ne preostaje bolnikom nič drugega, nego da poiščejo zavetja in rešitve v sanatorijih, ki so namenjeni le jetičnim in zato posebno urejeni in sezidani v posebnem, primernem kraju. Najimunitnejši tak sanatorij za jetične imamo na Avstrijskem v Allandu pri Badenu. V visokih krajih, na gorah in planinah, se pokaže le malokdaj jetika, tudi migljaj bolnikom, kam si naj gredo krepit bolno telo. Veliko lažje bi bilo tuberkulozo zabraniti nego ozdraviti. Hitro bi se nam jo posrečilo skrbiti na minimum odstotkov, ko bi se vsi pljunke jetičnih pristregli in zamorili. V ta namen so prikrojili posebne steklene pljuvalnike, ki jih bolniki vedno nosijo v žepu s seboj

kakor stekleničice. Gledati je treba samo, da se pljunek ne posuši in bacili ne pridejo v prah. Prah sploh ne smemo trpeti, niti v stanovanju niti na ulici in ničesar, kar dela prah. Bacili se najrajsi naselijo v prahu kakor mravlje v mravljišču. Sobe je smeti pometati samo z mokro metlo ali z mokro capo ovitim ometalom, prah brisati samo z mokro cunjjo, vse se mora potem izprati v vroči vodi. — Glede dednosti tuberkuloze medicinci še niso na jasnem, mnenja si oporekajo. Gotovo je le toliko, da podeduje otrok po jetičnih stariših dispozicijo za tuberkulozo: slabotno, za tuberkulne bacile vsprejemljivo telo. Nekateri preiskovalci trdijo, da očetova jetika v nikakem oziru ne vpliva na otroka, ampak samo materina. Večina otrok se naleze boleznim od svojih starišev stoprav po rojstvu: z mlekom jetične matere in poljubi jetičnega očeta. Na vsak način bi se moral zabraniti zakon, ako je le en del tuberkulozen, dasi baš jetični posebno radi silijo v zakon in kažejo posebno potrebo ljubezni: radi bi se napili te sladkosti, predno pride zgodnji konec. — Včasih se sliši, da se je začela jetika ali kaka druga nalezljiva bolezen s prehlajenjem. Že prej smo povedali, da se bacili časi tako zapredejo v telesu, kar velja tudi o drugih bakterijah, da ne morejo razviti boleznim. Če se človek prehladi, skrčijo se na tistem mestu krvne žile in vsa kri se zbere v notranjem telesu; ko pa mraz odjenja in se žile spet raztegnejo, bruhne kri s tem večjo silo proti ohlajenemu delu telesa in iztrga pri tem zapredene bakterije ter jih raznese po telesu, kjer se začnejo ploditi in tako napravijo bolezen. — Naš največji zaklad je zdravje, brez njega nima bogastvo, znanstvo in umetnost za človeka nobenega pomena, prvo in najpозornejšo skrb mora obračati človek na svoje zdravje. Telesni zdravnik umrlega »železnega kanclerja« Bismarcka dr. Schweninger daje občinstvu sledeče nasvete iz svoje bogate prakse: 1. Skrbite za zdravo telo, ki bo lahko uživalo in delalo, vadite ga, a ne preoblagajte ga niti z delom niti užitkom; 2. ne bojte se ekscesa, ampak samo navade ekscesov; 3. Osvobodite se in varujte se sablone; 4. ljubite pogum in sovražite strahopetnost; 5. ne bojte se sovražnikov od zunaj (bacilov, vremena i. t. d.), ampak oborožite telo proti njih vplivu in pristopu; 6. Ogibajte se najbolj lastnih napak; 7. nikar ne mislite, da vam kedo zdravje ali ozdravljenje podari, ampak vedite, da je treba oboje pridelati; 8. pomozite zdravniku pri njegovem delu, kakor upa, da vam pomore; 9. nikoli ne zabite, da je zlasti od vas vse odvisno, da je vaše telo

inštrument, na katerem igra zdravnik ob dnevih zla, da je vaše telo njegovo najboljšo zdravilo; 10. varujte se vsake navade; 11. stremite po telesni in dušni harmoniji, 12. učite se, lastno osebo spoznavati, kritikovati in pokoravati. F. D.

Claire.

(Idila iz kavarne.)

»Oprosti mi, prijatelj Kazimir,
Da tudi moj je tvoj ljubezni vir!

Pomisli, dragi Kazimir, — sicer
Pa tega vsega kriva je le Claire.

Ah, nje sanjavo in mehko oko
Bilo bi modro zvezdicam nebo.

Nad njim bi zmotil se neba oblak,
Kako na zemlji ne bi se junak?

Ne nji na ljubo, — tebi, gledam v stran,
Pa večni vedi Bog, zakaj zaman.«

»Saj vem, moj Niko, vem! Skleniva mir
In Claire razsodi sama naj prepir.

Če zame dobro nje srce gori,
Jaz srečen bodem ž njo vse žive dni.

Če s tabo stopi pa v zakonski par,
Kot priča spremim vaju pred oltar.

Ostanem ti prijatelj domačin,
Za botra pridem, če rodi se sin.«

V tem pride mlad gospod ponosno, ker
Nevesto svojo vodi, lepo Claire.

Niko Zupanič.

Pregled.

Politika. SLOVENCİ. Izid zadnjih državnozbornih volitev je za Slovence žalosten. Izgubili smo spet dva poslanca, Laginjo v Istri, Einspielerja na Koroškem. A tudi od izvoljenih poslancev se nima slovenski narod nič posebnega nadejati, ker so prvič nekateri mej njimi popolnoma nesposobni za ta posel in brez vsake energije, drugič, ker vse kaže, da se zanese domači razpor tudi na Dunaj. Tolaži nas samo nastop vrlih tržaških Slovencev, ki so nam jasno začrtali pot, po kateri pridemo do cilja: »Sprava in edinost!« — **SRBOHRVATI.** Črna gora: knez Nikola si je nadel naslov »kraljeva visokost«. Ko se je mudil prestolonaslednik Danilo na Dunaju, vrnil mu je naš cesar obisk, — morda veselo znamenje, da se je Avstriji začelo daniti o balkanskem problemu. — Srbija: v kraljevini še vedno divja mej strankami umetno zaneteni »kulturni boj« v korist posameznikov in v škodo celote, ker se je izgubila sled večje politične ideje. — Prof. Afanazij M. Popovič v Belem gradu izdava že drugo leto list »Bratimstvo« s programom, da širi misel edinstvi in jednote vseh balkanskih Slovanov, tudi onih, ki še nimajo lastne države! List je že toliko dosegel, da so se začeli pravoslavni Arnauti pogajati s Srbi. O sv. Juriju se bo vršil baje shod glavarjev vseh balkanskih narodnostij. Arnavtski glavar Leka Zija iz Mitrovice poroča o programu shoda: 1. Ali ima projektovana avstro-ogerska železnica Sarajevo-Noví Pazar strategičen namen in ali se sme dovoliti zgradba? 2. Kakšna je bila doslej avstro-ogerska politika na Balkanu, ali je v nji kaka nevarnost, kaj je treba storiti v zavarovanje balkanskih narodov? 3. Kaka sredstva je vpotrebti, da se prepreči katoliška propaganda, od katere prihajajo vsi nemiri? — Na Hrvatskem vlada približno enaka politična svoboda kakor v kakem turškem pašaliku preteklega stoletja. Čudno: Hrvati imajo več pravic nego katerikoli drug slovanski narod v Avstro-Ogerski, imajo samo svoj narod, a ne morejo zbrati toliko moralne moči, da bi se iztrgali iz nasilja ene osebe. Tolaži nas samo napredek v znanosti in umetnosti in zbliževanje Zagreba in Belega grada, katero je začela baš ta kulturna panoga. — **BOLGARI.** Največ pozornosti obuja Makedonija, napekost mej Slovani-kristijani in Turki rase in poboji mej narodom so na dnevnem redu. Makedonski komité skrbi, da ne

dobi dan velike likvidacije na Balkanu Bolgarov nepripravljenih. — Rumunski list »Peninsula Balcanica« je poročal nedavno o tajni pogodbi mej Srbijo in Bolgarijo, po kateri pripade v slučaju delitve Stara Srbija kraljevini srbski, a Makedonija Bolgarom. — Listi poročajo o novih državnih zvezah mej balkanskimi državami: na eni strani o trozvezi Črna gora-Srbija-Bolgarija, na drugi o trozvezi Grška-Turčija-Rumunija. — AVSTRIJA. Zadnje državnozborske volitve so pokazale zmagovito prodiranje nacionalnega momenta. Pregledati se ne sme, da se je baš na Češkem, kjer se bije najžilavejši boj za jezik in narod, porodila nova stranka agrarcev, ki hočejo delovati samo za napredek poljedelstva. — PRUSKO. V svojem krvoločnem zatiranju je prepovedala pruska vlada poljskim poštnim uradnikom v Poznanju, govoriti poljsko na ulici in javnih prostorih bodisi z znanci, bodisi s člani lastne družine.

Trgovina, obrt in gospodarstvo. Slovenska trgovska akademija. (Izv. poročilo iz Ljubljane). — Dne 12. januv. 1901 je slavila tukajšnja trgovska in obrtna zbornica petdesetletnico svojega obstanka. V mestni dvorani je bila slavnostna seja. K slavnosti sta prišla tudi predsednik zagrebške zbornice gospod A. Gnjezda in urednik »Hrvatskega trgovca« gospod Peroslav Čikaro-Paskiević. Tako se je pokazala nova pot bratskemu združevanju in zблиževanju. Slovenski kapital je itak premajhen, da bi začel na lastno roko z velikimi podjetji; tem večji bo uspeh, če se združijo Slovenci z brati Srbohrvati. Navzoče je pozdravil predsednik gosp. J. Kušar in podal kratek pregled razvoja kranjske trgovine in obrti. V imenu vlade je čestital deželni predsednik, za Ljubljano župan gosp. Hribar in imenom zagrebške zbornice g. Gnjezda. Nato je povzel besedo zbornični tajnik g. dr. Viktor Murnik in s prepričevalnimi besedami vtemeljeval potrebo slovenske trgovske akademije ter končno predlagal, da se enoglasno sklene ustanovitev slov. trgovske akademije v Ljubljani in takoj dovoli v ta namen 30.000 K vstanovnega zaklada. Gosp. Lenarčič je priporočal nižjo trgovsko šolo v Postojni. Pri glasovanju je bil sprejet Murnikov predlog z 12 proti 2 glasovoma, contra sta glasovala samo Nemca Luckmann in Baumgartner in tako vnovič pokazala, kaj smemo pričakovati Slovenci od Nemcev. — Zbornica se je izrekla za akademijo v Ljubljani, ne v Trstu, kakor je priporočal »Jug« v 1. številu. Seveda spada Trst v delokrog tržaške zbornice, a s pomočjo vlade bi se gotovo našel modus,

da se ustanovi akademija v Trstu. Ali ne bi kazalo, da se posvetujejo Slovenci glede načrtov z brati Srbohrvati? Na slov. trgovsko akademijo v Trstu bi zahajali tudi lahko drugi balkanski Slovani. — Kranjska hranilnica v Ljubljani je prva na slovenski zemlji, le žal, da gospodarijo v nji Nemci s slovenskim denarjem. Vse slovenske hranilnice se naj združijo, da pride čim prej v slovenske roke. — Ruski listi poročajo o novi železnici na Balkanu, ki bi vezala Kladovo z adrijanskim morjem: proga Kladovo-Niš-Kuršumlje bi tekla po Srbiji, a proga Kuršumlje-Lab-Kosovo-Drina-Scutari d' Albania-San Giovanni di Medua po Turškem. Ta »slovanska železnica« naj bi tvorila kompenzacijo balkanskim Slovanom proti avstrijski bosenski železnici, od katere bodo imeli korist samo Ogrji.

Književnost, umetnost in gledišče. Pesnik J. Resman izda o veliki noči svoje pesmi z naslovom: Moja deca. — Eng. Gangl je izročil intendanci slovenskega gledišča v Ljubljani izvirno štiridejanjsko dramo.

Prešernovo slavnost je priredilo 23. decembra 1900 v Zagrebu društvo ondotnih književnikov. Slavlje stoletnice se je sijajno vršilo v vseučilišni avli ob navzočnosti vseh kulturnih društev. Zbrane je pozdravil predsednik gosp. Ivan vitez Trnski; podpredsednik gospod dr. Stj. pl. Miletič je podal v krasnem govoru dovršeno sliko o »življenju in delovanju Prešerna«. Naš rojak igralec gospod Borštnik je predaval Vvod iz »Krsta pri Savici«.

Prešernov sonetni venec je prestavil v srbohrvaščino dr. Gjuro Deželič. Prevod je veren in dosti lep.

Maloruski pisatelj in naš sotrudnik gospod Sylvester Jaryczewskyj prestavlja Prešernove pesmi v maloruščino, v divotni, blagozvočni jezik kozakov z Ukrajine. Tako krasnega prevoda kakor je njegova »Nezakonska mati« nismo še doslej čitali v nobenem drugem jeziku.

Josip Kostanjevec je izdal 7 novel in črtic pod skupnim naslovom: Iz knjige življenja. Zunanja oprema knjige je elegantna in se meri v tem oziru z vsemi deli, ki so prišla zadnja leta na knjižni slov. trg. Tiskarja R. Šeberja v Postojni lahko štejemo mej najboljše in najsposobnejše slovenske tiskarje. O zbirki sami spregovorimo o priliki več, za sedaj jo samo — iskreno priporočamo.

»Zvonček« se imenuje slovenski mladinski list, ki izhaja že drugo leto pod izbornim uredništvom g. Engelb. Gangla. »Zvonček« prinaša pesmi, povesti, pravljice, poučne in zabavne spise, krasne izvirne ilustracije, sodelujejo najboljši slovenski pisatelji in umetniki. Slovenski stariši ne morejo razveseliti svoje dece z lepšim in primernejšim darilom, nego da jim naroče »Zvonček«.

Umno kletarstvo se zove knjižica z ilustracijami, katero je spisal po naročilu dež. odbora gosp. Fr. Gombač, deželni potovalni učitelj za vinstvo. Knjižica stane samo 30 h, po pošti 38 h. Razprodava jo za zdaj c. kr. kmetijska družba v Ljubljani.

Prešeren in slovanstvo. Kdor še ne ve, kaj je »pikolovstvo« brez vesti in duha, ta naj čita to brošuro, katero je spisal prof. dr. Ilešič. — Sicer se pa še vidimo!

»Matica Hrvatska« razpošlje še v začetku tega meseca 7 knjig za leto 1900. Slovence opozarjamo posebno na ilustrovano spominsko knjigo velikega jugoslovanskega mecenca J. J. Strossmayerja prigodom njegovega 50letnega biskupovanja: »Spomencviece iz hrvatskih in slovenskih dubrava«, kateri je prispevalo tudi okoli 20 slovenskih literatov in umetnikov, — pogrešamo samo prispevkov iz Belega grada in Sofije. Slovenci! pristopajte mnogoštevilno »Matici Hrvatski«, da z dejanjem pokažemo jugoslovansko vzajemnost, — vsak Jugoslovan mora znati srbohrvaško.

»Apostol« se imenuje drama Bolgara Ilije Milarova, ki se je predstavljala 17. januarja 1901 v Zagrebu z največjim uspehom. Drama slika v pretresljivih prizorih borbo bratov Bolgarov za osvobojenje izpod turškega jarma. — Balkanski Slovani so se začeli približevati in se zavedati istorodnosti. To zblíževanje na kulturnem polju bi pa največ koristilo nam Slovincem, da ojačimo svojo medlo narodno zavest. Tu čaka naših umetnikov in pisateljev dosti zamujenega dela. Vsi slovenski listi bi morali redno poročati o razmerah na Balkanu, prinašati zgodovinske, zemljepisne in etnografske črtice o balkanskih Slovanih, buditi mej narodom zanimanje in zavest vzajemnosti. Intendanci slovenskega gledišča pa priporočamo, da spravi na oder kolikor največ srbohrvaških in bolgarskih dram. Seveda mora skrbeti, da se občinstvo zanje zistematično pripravlja in poučuje po časopisih, — ne kakor je bilo doslej navadno, da je

prinesel kak list par dnij pred predstavo suhoparen in zmašen podlistek.

Bolgari postavijo februarja 1903 v Sofiji spominik »osvoboditelju« Aleksandru II. Čudno se nam zdi, da je razpisal dotični komité mejnaroden natečaj in odobril načrt nekega Italijana iz Rima. Ali nimamo mi Slovani dovolj svojih in celo slavnih kiparjev: Antokolskij, Trubeckoj, Bernstamm, Myslbek, Bilek, Welonski, Frangeš i. t. d.? Tako bi imeli Bolgari v svoji stolici dvojen spominik: spominik hvaležnosti in spominik slovanske umetnosti in vzajemnosti.

Stope.

Telegram z Liparskih otokov: »Dragi sin, preljubi Jug! Slišal sem, da je pri vas dosti plev. Ako rabiš pomoči, naznani. Eol.«

* * *

Grobar iz Kranja nam poroča: »Zadnjo noč je velika razburjenost dvignila mrliče iz grobov in nastal je velik nemir. Celó Prešeren je prestrašeno vstal.

Od vseh stranij mu udari na uho: Ilešič. . . .

Ni še pala druga beseda, Prešeren mahne z roko, spet leže in zaspi.«

* * *

Žizo: Ali se ti ne zdi, da je pokazal Cankar v črtici »O možu, ki je izgubil prepričanje« posebno vestnost?

Kiki: Lahko, saj je našel Saltikovo »Izgubljeno vest«.

Listnica vredništva.

Cenjenim naročnikom in naročnicam »Juga«. Vsak začetek je težak, a nam so ga hoteli olajšati dobrohotni prijatelji, ki so nam v soglasju z našimi nazori obljubili popolno svobodo gibanja. Ker pa je moralo vredništvo in izdaviteljstvo »Juga« skoro spoznati, da hoče vplivati ta dobrohotnost vendarle na resnico, postavili smo se s tem večjo odločnostjo in samozavestjo na lastne noge, zanašajoč se na vsestransko podporo blago in pošteno mislečih Slovencev in Slovenk.

Sicer pa: mnogo babic, slabo dete!

* * *

Došlo nam je iz vseh krogov slovenske družbe toliko laskavih pisem in čestitk, da ne vtegnemo, vsakomur posebej odgovoriti. Pristrčna hvala vsem! Svoje cenjene naročnike in naročnice samo prosimo, da nam ohranijo nadalje svojo naklonjenost in širijo zanimanje za »Jug« mej znanci in prijatelji, posebno v trgovskih in obrtnih krogih, tako da nam vsak pridobi vsaj še enega naročnika. »Jug« ima obilo stroškov, ker se tiska v tujem mestu in smo si morali naročiti lastnega slovenskega stavca. — Takoj ob prvem nastopu se je pridobil »Jug« splošno zaupanje, o tem pričajo ne samo zaupna pisma iz najboljših krogov, ampak tudi poslane podpore. Dobili smo od par občin celo prošnje, da jim izposlujemo na Dunaju gotove zadeve, češ, da smo blizu ministrov. Posebno nas je genilo pismo preprostega kmeta, ki nam je poslal podpore; bodi nam dovoljeno, navesti par mest iz njegovega pisma: »... da bi »Jug« res jug bil, ki bi prepihal srca, ki so polna birja, nevošljivosti i. t. d. Želim Vam popolno zdravje in vedro srečo povsod! Da bi vedno zadovoljni in v večji sreči izdajali »Jug« celemu narodu v korist... Torej »Jug« naj bo jug in ostane jug in rečem: živio, živio, živio »Jug« in njega voditelji.« Lahko bi naveli enakih mest še iz drugih pisem, — a nočemo, ker bi si morda nekateri napačno razlagali te »panegirike.«

Mej predlogi in nasveti so uvaževanja vredni posebno oni, ki zahtevajo, naj bi izdajali »Jug« vsaj po dvakrat na mesec, nekdo je celo priporočal, da naj bi izhajal vsako soboto. Vse se lahko zgodi. Ko bi izhajal »Jug« po dvakrat na mesec, stal bi celoletno 8 K. Prosimo vse tiste naročnike, ki so s tem predlogom zadovoljni, da nam to nemudoma javijo. Ko se oglasi zadostno število, pričnemo takoj! —

Vc. g. prof. F. M. v Ptujju. Obžalujemo, da ste nas tako razumeli. Kar se tiče materijalističnega prahu, prosimo, da citate: Ernst Häckel: *Natürliche Schöpfungsgeschichte*, 9. Aufl., Berlin 1898, 31—34 stran. To knjigo priporočamo vsem izobraženim in pravičnim Slovincem: *audiatur et altera pars!* Hettingerja (*Apologie des Christenthums*, 8. Aufl., Freiburg im Breisgau 1899) smo že parkrat prečitali, ali tako dokazovanje noče imponirati človeku, ki je malo več pogledal po naravi in knjigah, ki se vedno ozira na zgodovino in ve, kako se razvijajo ideje i. t. d. S citiranimi deli ste nam malo ustregli, ker Vam lahko pošljemo cel katalog enakih autorjev in navržemo Vam še par

pristnih, sveže pečenih modernih »neovitalistov«: Eimer, Dreyer, botaničar Johann Reinke (ločiti od antropologa Johannes Ranke, ki je slučajno tudi Darwinov nasprotnik) i. t. d. Bistvo darwinizma: nič ne nastane v gotovi obliki, vse se razvije. Ali še boljše, kakor je rekel Heraklit (ho skoteinós) iz Efeza: pánta rheí, ker tiči v besedi razvoj vedno nekaj človeško teleološkega. Kako se to vrši, pod katerimi pogoji, seveda v tem ni ene misli. Sicer pa, če štejemo pristaše in nasprotnike?

»Slovenčevega« poročevalca o »Jugu« samo potolažimo, da bo čital še več takih zmedenostij, ker je »Jug« revija, v kateri sme povedati svoje mnenje vsak pošten človek. Tu smo namreč liberalni! Liberalni pa nismo tam, kjer se gre za hudobnost, puhlost, nadutost in druge take nečedne živalice, ki prodajajo svojo mrtvorojeno učenost načinom dotičnega »kritičnega« gospoda. Pa brez zamere!

Vč. g. župnik —o—. Čast takim besedam, iz njih govori omikanec in človekoljub, »Vse vrste živalij in rastlin imajo ekzistenco od Boga, ali direktno ali indirektno, t. j. z razvijanjem ene vrste iz druge, ali celo iz ene same pravrste«, tem Vašim besedam ne bo ugovarjal resen narovoslovec, ki pozna meje svojega spoznanja. Darwin razlaga le to, kar vidi, kar je razumu ob sedanjih razmerah dostopno, principe prepušča metafiziki oz. veri. Ali nasprotuje verskim čustvom, če si mislimo, da je dal Bog naravi večne zakone, ko katerih se vse vrši, ne da bi mu bilo treba ustvarjati vsako stvar posebej? Vsaj nam se vidi to dostojnejše in umljivejše! Bog Vas živi!

Vc. g. prof. J. Ž. v S. Vaše ljubeznivo pismo nas je jako razveselilo. Najrajši bi ponatisnili celo. Dovolite samo te stavke: »Nikdar ne bodo šteli Slovenci nič pri drugih narodih, dokler ne bodo imeli jedrnatega narodnega slovstva in narod naš bo silno počasi napredoval, ako umetnost, katera se mu v kateri koli obliki ponuja, ne bode imela jasne in določene svrhe pred očmi, ako ne bode budila in gojila narodnih idejalov«. Zlate besede! Žal, Vaše prorokovanje se ni izpolnilo. Tudi mi smo pričakovali napadov in se tudi dobro pripravili. Ali prosimo Vas, kdo naj napada? Nikoli še ni sedelo na krmilu toliko lene neumnosti, puhlosti in korupcije. Oni poznajo nas, mi poznamo njih. »Was ist gut? Tapfer sein, ist gut. Der gute Krieg ist's, der jede Sache heiligt«. Sicer bi pa klatili samo odpadke, ki odpadejo sami, ko pride čas. Res, žalostno, da se nima človek

niti s kom bojevati! Ob takih razmerah čitamo samo plemenito, krasno poglavje »Vom Gesindel« v Nietzschejevi knjigi: Also sprach Zarathustra: »Nicht mein Hass, sondern mein Ekel frass mir hungrig am Leben. — Schuf mein Ekel mir selber Flügel und quellenahnende Kräfte? — Wahrlich, übel riecht alles Gestern und Heute nach dem schreibenden Gesindel!« Da ste nam zdravi! V pismu več.

G. Sextus Empiricus. Vašo razpravo o teoriji spoznavanja Vam vračamo, da jo opilite na označenih mestih. — Vprašate, kje bi začeli? Tam kjer Kant: pri Davidu Hume-u. Le da je Kant zašel s prave poti. Motite se, če mislite, da ima Kant s svojimi sintetičnimi in analitičnimi sodbami čisto prav. Po naših mislih je edino pravo: vse sodbe so sintetične in a posteriori. Celo o času, prostoru in vzročnosti trdijo nekateri isto. — Pri nadaljnem raziskavanju vpoštevajte tudi novokantovce in angleški kritični idealizem, a posebno priporočamo, da se seznanite z indijsko filozofijo upanišadij (sing. fem. upanišad) in dobro proučite, kaj je braman in atman. Knjiga: dr. P. Deussen: Allgemeine Geschichte der Philosophie. Bd. I., Leipzig 1899.

G. nadučitelj —i—. Vaše pismo kaže mnogo zaupanja. Lepa hvala. Res, hudi časi so nastopili za učiteljski stan. — »Najboljše orožje v tem boju je temeljita vsestranska omika«, imate čisto prav. Če je »Jug« poklican, da spopolni naobrazbo Vaših tovarišev, ne vemo, — na vsak način se vsaj potrudimo zato. Obljubujete, da se gotovo naroči vsak slov. učitelj. Želeti bi bilo, a dvomimo, vsiljevati se ne maramo! Iskren pozdrav.

G. L. B. v Z. Pameten lovec medveda najprej iz brloga privabi, potem ubije.

Vc. g. dr. iur. —r—. Vaše članke smo si prepisali, vračamo pismo in original. Teško pojde! Sicer so pa Vaši članki senzacionalni, vsaka beseda strel v srce: Gugajoči se prestoli; Slovenska kultura zdaj, — in kakoršna bi morala biti; Javno pismo g. ravnatelju Hribarju i. t. d. Dovolite, da članke po svoje prikrojimo in jih ob priliki porabimo, — za zdaj naj počivajo v rezervi. Pozdravljeni!

G. Civis Romanus. Hvala! Vaši članki o vatikanski politiki so temeljiti in velezanimivi.

G. —m— v L. Pišete: »Nam se je domači razpor tako zajedel v dušo in telo, da se nam vidi vse drugo nemogoče,

torej neumno. Jaz in moji prijatelji začetkom sploh vedeli nismo, kaj naj začnemo z »Jugom?« Ali začelo se nam je svitati in zdaj smo Vaši najjudanejši pristaši!« Dobili smo več takih pisem. Nekateri sikavci se ironično muzajo naši »idealni višini«. Ali njih poza starikave, pomenljivo mežikajoče izkušnosti ne najde milosti pri nas. Vemo, kako bi nas radi potegnili k sebi v nižino, da bi jim pomagali hišo zidati na močvirnih tleh. — Pritrujemo Vam, da za politiko ni dosti, če napravi kedo višji kurz za psovanje. Blagovolite izročiti našim nasprotnikom pozdrav: »Procul este profani!«

G. —ol v L. Zakaj pišete anonimno? Če hočemo priporočiti tudi »Dom in svet?« Vsaj mi upamo, da bo to skoro mogoče. Prepričani bodite, da to nikogar bolj ne razveseli nego nas samih.

G. K. O. v M. Vam odgovarjamo samo z Roseggerjevimi besedami: »Proklet bodi narod, ki napada; gorje narodu, ki se ne brani!«

G. P. L. v L. O priliki razložimo razmerje mej politiko, narodnostjo in vero. Dotična razprava dr. I. Ev. Kreka je površno zasnovana in malo premišljena. — Tudi mi spadamo mej tiste nesrečne, od Boga zapuščene ljudi, ki ločijo mej politiko in kulturo. Naše narodno delo je treba razdeliti mej politične in kulturne delavce.

G. —č v C. Za prihodnjič nam je obljubljen uveden članek o slovenski trgovski akademiji. — Naši poslanci morajo biti zoper obstrukcijo in delati nato, da se parlament ohrani. V absolutizmu bi prišli Nemci na krmilo. Kaj bi se zgodilo potem z nami Slovenci, ki nismo še pripravljeni?

Stope. Vse slov. dovtiparje in zabavljače prosimo, da nam o priliki pošljejo kaj iz svoje bogate zaloge. Občutiti naj dajo svoje želo osobito filistrom, starim in mladim, po geslu: »V stope ž njim!«

Nabralo se nam je toliko gradiva za listnico, da bi ž njim napolnili lahko dve številki. »Juga«. Žal, da nedostaje prostora. Gg. dopisnike in pošiljalce prosimo, naj potrpe do prihodnjič!

Kdor želi 1. številki, naj naznani!

Vse pošiljatve naj se naslovijo: Redaction »Jug«, Wien, XVIII. Martinstrasse 19.

